

Πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των
παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR, Απρίλιος 2018

® Πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

© Copyright International Commission of Jurists - European Institutions

Απρίλιος 2018

The FAIR (Fostering Access to Immigrant children's Rights) project has been implemented by the International Commission of Jurists - European Institutions in 2016-2018 and supported by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union and Open Society Foundations.

IV. Πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR

Απρίλιος 2018

Πίνακας περιεχομένων

I. Εισαγωγική ενότητα	2
1. Διεθνές νομικό πλαίσιο	2
2. Ορισμός της οικογένειας: Τι είναι η οικογένεια στο διεθνές δίκαιο.....	5
3. Καταχώριση γέννησης και δικαίωμα στο όνομα	12
II. Δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης	13
1. Βασικές αρχές.....	13
2. Το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης	16
III. Απελάσεις και το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή.....	32

Το παρόν εγχειρίδιο κατάρτισης (μέρος του υλικού επιμόρφωσης¹ που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών-μεταναστών) περιλαμβάνει νομικά πρότυπα και υλικό για το νομικό πλαίσιο σε διεθνές επίπεδο και επίπεδο ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή και επανένωση, συμπεριλαμβανομένων των ορισμών της οικογένειας καθώς και των βασικών αρχών και κανόνων που ισχύουν για τα παιδιά-μετανάστες.

I. Εισαγωγική ενότητα

1. Διεθνές νομικό πλαίσιο

Όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών-μεταναστών, είναι φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έχουν δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή και επανένωση δυνάμει του διεθνούς δικαίου και του δικαίου της ΕΕ.

Διεθνές δίκαιο

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΟΔΑΔ)

Άρθρο 16, παρ. 3

3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΑ)

Άρθρο 17

1. Κανείς δεν υπόκειται σε αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του, ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψής του.

2. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας από το νόμο έναντι τέτοιων παρενοχλήσεων ή προσβολών.

Άρθρο 23

1. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ)

¹ Το υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη δημιουργήθηκε ως μέρος του προγράμματος FAIR (Ενίσχυση της Πρόσβασης των παιδιών-μεταναστών στα Δικαιώματα) και περιλαμβάνει τα ακόλουθα εγχειρίδια κατάρτισης:

0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί,

I. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών σε δίκαιες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ακρόασης και συμμετοχής στις διαδικασίες,

II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης,

III. Πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη για οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα

IV. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

V. Προσφυγή μέσω διεθνών οργάνων και μηχανισμών για τα δικαιώματα του ανθρώπου

VI. Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

Άρθρο 9

1. Τα συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1, του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα συμβαλλόμενα κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα συμβαλλόμενα κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για τον σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα συμβαλλόμενα κράτη δυνάμει της παραγράφου 1, του άρθρου 9, τα συμβαλλόμενα κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 22, παρ. 2

«2. Για τον σκοπό αυτό τα συμβαλλόμενα κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένεια του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανεβρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.»

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ)

Σχετικό με το θέμα είναι και το άρθρο 2 περί απαγόρευσης διακρίσεων και το άρθρο 3 περί του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού (βλέπε Εγχειρίδιο κατάρτισης 0 για περισσότερες λεπτομέρειες). Άλλα σχετικά άρθρα στη συνέχεια της ενότητας: Άρθρο 7

Η Επιτροπή για τα δικαιώματα του Παιδιού και η Επιτροπή για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων στο κοινό γενικό τους σχόλιο αναφορικά με τα παιδιά στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης (υπ' αριθ. 3 και υπ' αριθ. 22 κατωτέρω) επισημαίνουν ότι τα παιδιά-μετανάστες στερούνται τη δυνατότητα για

έγκαιρη οικογενειακή επανένωση και ότι πρέπει να λαμβάνεται πλήρως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού κατά τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την ενότητα της οικογένειας.

[Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 3 \(2017\) της Επιτροπής για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Εργαζόμενων Μεταναστών και των Μελών των Οικογενειών τους και αρ. 22 \(2017\) της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού με αντικείμενο τις γενικές αρχές για τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης, 16 Νοεμβρίου 2017.](#)

29. Τα συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν ώστε το συμφέρον του παιδιού να λαμβάνεται πλήρως υπόψη στο μεταναστευτικό δίκαιο, (...) και οι αποφάσεις σχετικά με την ενότητα της οικογένειας και την επιμέλεια του παιδιού να λαμβάνουν πλήρως υπόψη τους το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, όπου το συμφέρον του παιδιού λογίζεται ως πρωταρχικό μέλημα και ως εκ τούτου αποτελεί ζήτημα υψηλής προτεραιότητας.

41. Οι Επιτροπές αναγνωρίζουν ότι η έλλειψη τακτικών και ασφαλών διαύλων μετανάστευσης για τα παιδιά και τις οικογένειες συμβάλλουν ώστε τα παιδιά να ακολουθούν εξαιρετικά επικίνδυνες και απειλητικές για τη ζωή τους διαδρομές μετανάστευσης. Το ίδιο ισχύει για τον έλεγχο στα σύνορα και τα μέτρα επιτήρησης που επικεντρώνονται στην καταστολή παρά στη διευκόλυνση, ρύθμιση και διακυβέρνηση της κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών κράτησης και απέλασης, της έλλειψης δυνατότητας για έγκαιρη οικογενειακή επανένωση και της έλλειψης οδών νομιμοποίησης.

[Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών \(Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ή ΕΣΔΑ\)](#)

Άρθρο 8 Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την πρόσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (αναθεωρημένος)

Άρθρο 19, παρ. 6

... υποχρέωση να «διευκολύνουν όσο το δυνατόν περισσότερο την επανένωση της οικογένειας ενός αλλοδαπού εργαζόμενου που επιτρέπεται να εγκατασταθεί στην επικράτεια»

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

[Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ](#)

Άρθρο 7 Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών του.

Άρθρο 33 Οικογενειακή ζωή και επαγγελματική ζωή

1. Εξασφαλίζεται η νομική, οικονομική και κοινωνική προστασία της οικογένειας.
2. Κάθε πρόσωπο, προκειμένου να μπορεί να συνδυάζει την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή του, έχει δικαίωμα προστασίας από την απόλυση για λόγους που συνδέονται με τη μητρότητα, καθώς και δικαίωμα αμειβόμενης άδειας μητρότητας και γονικής άδειας μετά τη γέννηση ή την υιοθεσία παιδιού.

2. Ορισμός της οικογένειας: Τι είναι η οικογένεια στο διεθνές δίκαιο

Αν και δεν υπάρχει ένας διεθνώς αποδεκτός *per se* ορισμός της «οικογένειας» ο οποίος να ισχύει για την εφαρμογή όλων των διατάξεων των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα που σχετίζονται με την οικογένεια, ορισμένα διεθνή όργανα για τα δικαιώματα του ανθρώπου έχουν αποσαφηνίσει το πεδίο εφαρμογής της οικογενειακής ζωής το οποίο τα κράτη δεσμεύονται να σέβονται και να προστατεύουν εντός ορισμένων πλαισίων. Για παράδειγμα, όπως επισημαίνεται παρακάτω, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έχει αποσαφηνίσει το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή, το οποίο το κράτος έχει υποχρέωση να σέβεται και να προστατεύει δυνάμει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένου εντός του πλαισίου λήψης απόφασης επί αιτήσεων για χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας και οικογενειακής επανένωσης.

Επιπλέον, διάφορα έγγραφα της ΕΕ που αφορούν τα παιδιά-μετανάστες, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας της ΕΕ για την οικογενειακή επανένωση, της οδηγίας για την αναγνώριση και του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ, περιέχουν διατάξεις που προσδιορίζουν τις σχέσεις για τις οποίες ισχύει ο όρος «οικογένεια».

Διεθνές δίκαιο

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ο ορισμός του ΕΔΔΑ για την οικογενειακή ζωή είναι ευρύς και αναπτύχθηκε με την πάροδο του χρόνου σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες ιδέες περί οικογένειας και είναι πιθανό τούτο να συνεχίσει να συμβαίνει στο πλαίσιο των εξελισσόμενων κοινωνικών αντιλήψεων.

Η «οικογένεια» σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου περιλαμβάνει τα παιδιά ενός ατόμου και τις σχέσεις μεταξύ ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένων αμφότερων των σχέσεων μεταξύ ετερόφυλων και ομόφυλων ζευγαριών (*Schalk και Kopf κατά Αυστρίας, ΕΔΔΑ, P.B. και J.S. κατά Αυστρίας*) καθώς και τις σταθερές και αφοσιωμένες μη έγγαμες σχέσεις συμβίωσης. Οι σχετικοί καθοριστικοί παράγοντες περιλαμβάνουν: εάν το ζευγάρι ζει μαζί, τη διάρκεια της σχέσης τους, εάν έχει αποδείξει την αφοσίωσή τους ο ένας στον άλλον αποκτώντας παιδιά ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο.

Schalk και Kopf κατά Αυστρίας ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010

94 ... το Δικαστήριο εκτιμά ότι είναι υποκριτικό να πρεσβεύουμε ότι σε αντίθεση με ένα ετερόφυλο ζευγάρι, ένα ομόφυλο ζευγάρι δεν έχει δικαίωμα στην «οικογενειακή ζωή» για τους σκοπούς του άρθρου 8. Κατά συνέπεια, η σχέση των προσφευγόντων, η

σχέση συμβίωσης ενός ομόφυλου ζευγαριού που ζει σε μια σταθερή εκ των πραγμάτων σχέση, εμπίπτει στην έννοια της «οικογενειακής ζωής», όπως ακριβώς θα ίσχυε και στην περίπτωση της σχέσης ενός ετερόφυλου ζευγαριού.

Η προστασία που παρέχεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ επεκτείνεται και στη σχέση μεταξύ ενός παιδιού και του βιολογικού του γονέα, εφόσον το παιδί δεν γεννήθηκε εκτός γάμου (Keegan κατά Ιρλανδίας) ή δεν αποκτήθηκε από ζευγάρι με σχέση συμβίωσης.

Onur κατά Ηνωμένου Βασιλείου ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2009

43. ... παιδιά που αποκτήθηκαν είτε από ζευγάρι εντός γάμου ή από ζευγάρι με σχέση συμβίωσης αποτελούν αυτοδικαίως μέλη της οικογένειας από τη στιγμή της γέννησης και η υφίσταται οικογενειακή ζωή μεταξύ των παιδιών και των γονέων τους (...)

Όπου οι γονείς ενός παιδιού είναι παντρεμένοι ή συζούν, η οικογενειακή σχέση θα συνεχίσει να υφίσταται ακόμη και όπου, λόγω χωρισμού των γονέων, το παιδί παύει να ζει με τον έναν από τους δύο γονείς.²

Ciliz κατά Ολλανδίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000

59. ... δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ένας δεσμός που ισοδυναμεί με οικογενειακή ζωή ... υφίσταται μεταξύ των γονέων και του παιδιού που αποκτήθηκε από την έγγαμη σχέση τους, όπως ίσχυε στην παρούσα προσφυγή ..... Η εν λόγω φυσιολογική οικογενειακή σχέση δεν τερματίζεται επειδή οι γονείς χωρίζουν ή λαμβάνουν διαζύγιο λόγω του οποίου το παιδί παύει να ζει με τον έναν από τους δύο γονείς του ...

Η έννοια της «οικογενειακής ζωής» δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις έγγαμες σχέσεις και μπορεί να περιλαμβάνει και άλλους de facto οικογενειακούς δεσμούς όπου τα μέρη συζούν εκτός γάμου.

Kroon και λοιποί κατά Ολλανδίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1994

30. (...) Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η έννοια της «οικογενειακής ζωής» που αναφέρεται στο άρθρο 8 δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις έγγαμες σχέσεις και μπορεί να περιλαμβάνει και άλλους de facto «οικογενειακούς δεσμούς» όπου τα μέρη συζούν εκτός γάμου..... Ωστόσο, κατά κανόνα, για μια τέτοια σχέση μπορεί να απαιτείται η συμβίωση, εξαιρουμένων άλλων παραγόντων που ενδεχομένως αποδεικνύουν ότι μια σχέση διαθέτει επαρκή σταθερότητα για να δημιουργήσει de facto «οικογενειακούς δεσμούς» ...

Γενικώς, η σχέση μεταξύ ενός υιοθετημένου παιδιού και του θετού γονέα προστατεύεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ με τον ίδιο τρόπο που προστατεύεται η σχέση μεταξύ ενός παιδιού και του βιολογικού του γονέα (*Kurochkin κατά Ουκρανίας*).

Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι γονείς ενός παιδιού δεν έχουν τελέσει γάμο, ούτε συζούν, άλλοι παράγοντες μπορούν να αποδείξουν ότι η σχέση του παιδιού με τον γονέα με τον οποίο το παιδί δεν (συ)-ζει, ισοδυναμεί με οικογενειακή σχέση. Οι εν λόγω παράγοντες περιλαμβάνουν τη φύση και τη διάρκεια της σχέσης των γονέων πριν από τη γέννηση του παιδιού, και συγκεκριμένα, το εάν προγραμματίζαν να αποκτήσουν παιδί, τη συνεισφορά τους στη φροντίδα και ανατροφή του παιδιού, καθώς επίσης και

² *Ciliz κατά Ολλανδίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 29192/95, απόφαση 11ης Ιουλίου 2000, σκέψη 59. Βλ. επίσης, *Boughanemi κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, σκέψη 35.

την ποιότητα και τον τακτικό χαρακτήρα της επαφής. Σε υπόθεση που αφορούσε μετανάστευση, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι για ενήλικες γονείς και ενήλικα παιδιά, απαιτείται συνήθως ένα πρόσθετο στοιχείο εξάρτησης για την προάσπιση του δικαιώματος της οικογενειακής ζωής.³

Το σύνολο των κοινωνικών δεσμών μπορεί να αποτελεί μέρος της έννοιας της **ιδιωτικής ζωής**. Το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής δυνάμει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ επεκτείνεται στην προάσπιση των προσωπικών και κοινωνικών σχέσεων.

Osman v. Denmark, ΕΔΔΑ, απόφαση της 14ης Ιουνίου 2011

55. (...) Το Δικαστήριο έχει αποδεχθεί σε μια σειρά υποθέσεων που αφορούν νεαρούς ενήλικες, που δεν είχαν δημιουργήσει ακόμη δική τους οικογένεια, ότι η σχέση τους με τους γονείς τους και άλλα μέλη του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος συνιστά επίσης «οικογενειακή ζωή». Επιπλέον, εφόσον το άρθρο 8 προστατεύει και το δικαίωμα σύναψης και ανάπτυξης σχέσεων με άλλους ανθρώπους και με τον έξω κόσμο και μπορεί μερικές φορές να αποδέχεται πτυχές της κοινωνικής ταυτότητας ενός ατόμου, πρέπει να αναγνωριστεί ότι το σύνολο των κοινωνικών δεσμών μεταξύ των μεταναστών που έχουν εγκατασταθεί και της κοινότητας στην οποία ζουν συνιστά μέρος της έννοιας της «ιδιωτικής ζωής», κατά την έννοια του άρθρου 8. Ανεξαρτήτως της ύπαρξης ή άλλως «οικογενειακής ζωής», η απέλαση ενός μετανάστη που έχει εγκατασταθεί συνιστά προσβολή του δικαιώματός του για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής. Εξαρτάται από τις συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης κατά πόσο είναι σκόπιμο το Δικαστήριο να επικεντρωθεί στην πτυχή της «οικογενειακής ζωής» αντί σε αυτήν της «ιδιωτικής ζωής» (...).

M.P.E.V. και λοιποί κατά Ελβετίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 8ης Ιουλίου 2014

31. Το Δικαστήριο στο παρελθόν έκρινε ότι η ύπαρξη ή μη ύπαρξη «οικογενειακής ζωής» είναι ουσιαστικά ένα πραγματικό περιστατικό που εξαρτάται από την πραγματική ύπαρξη στενών προσωπικών δεσμών στην πράξη (...). Ωστόσο, η οικογενειακή ζωή πρέπει να περιλαμβάνει τη σχέση που απορρέει από νόμιμο και γνήσιο γάμο (...). Ακόμη, προκύπτει από την έννοια της οικογένειας στην οποία βασίζεται το άρθρο 8 ότι ένα παιδί που γεννήθηκε εντός γάμου είναι αυτοδικαίως μέρος της εν λόγω σχέσης. Ως εκ τούτου, από τη στιγμή της γέννησης του παιδιού και από το γεγονός αυτό καθεαυτό, υπάρχει μεταξύ αυτού και των γονέων του ένας δεσμός που ισοδυναμεί με «οικογενειακή ζωή», τον οποίο τυχόν επακόλουθα συμβάντα δεν μπορούν να διαρρήξουν, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις (...), μέχρι το παιδί να ενηλικιωθεί. Το Δικαστήριο έκρινε περαιτέρω ότι δεν θα υπάρχει οικογενειακή ζωή μεταξύ των γονέων και των ενήλικων παιδιών εκτός εάν επιδείξουν πρόσθετα στοιχεία εξάρτησης (...).

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι εφόσον το άρθρο 8 προστατεύει το δικαίωμα σύναψης και ανάπτυξης σχέσεων με άλλους ανθρώπους και με τον έξω κόσμο και μπορεί μερικές φορές να αποδέχεται πτυχές της κοινωνικής ταυτότητας ενός ατόμου, πρέπει να αναγνωριστεί ότι το σύνολο των κοινωνικών δεσμών μεταξύ των μεταναστών που έχουν εγκατασταθεί και της κοινότητας στην οποία ζουν συνιστά μέρος της έννοιας της «ιδιωτικής ζωής», κατά την έννοια του άρθρου 8 (...).

57. Αναφορικά με τη σχέση του πρώτου προσφεύγοντα με τη μικρή του κόρη, την τέταρτη προσφεύγουσα, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι την ανέθρεψε με τη δεύτερη προσφεύγουσα και συνέχισε να συμμετέχει στην ανατροφή του παιδιού μετά τον χωρισμό τους, όπως προκύπτει από τα διευρυμένα δικαιώματα πρόσβασης που του έχουν δοθεί. Το Δικαστήριο επισημαίνει περαιτέρω ότι το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο θεώρησε ότι, δεδομένης της ένταξής της στην ελβετική κοινωνία, της έλλειψης γνώσης για τη χώρα καταγωγής της, όπου δεν επέστρεψε ποτέ από την

³ Η εξάρτηση πρέπει να είναι ισχυρή: *A.W. Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, Αρ. προσφυγής 47486/06, Απόφαση 12ης Ιανουαρίου 2010, παρ. 32; *Osman κατά Δανίας*, ΕΔΔΑ, παρ. 55.

εγκατάστασή της στην Ελβετία στην ηλικία των δύο ετών, καθώς επίσης και του γεγονότος ότι μετά βίας μιλούσε Ισπανικά, η επιστροφή της στο Εκουαδόρ θα ισοδυναμούσε με «ξεριζωμό κατόπιν λήψης υπερβολικά αυστηρής απόφασης» (...). Υπό αυτές τις συνθήκες, είναι αναμενόμενο ότι η συχνότητα προσωπικής επαφής μεταξύ των δύο προσφευγόντων, θα μειωνόταν τουλάχιστον δραματικά εάν ο πρώτος προσφεύγων εξαναγκαζόταν να επιστρέψει στο Εκουαδόρ. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει το γεγονός ότι το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, κατά την εξέταση της υπόθεσης του πρώτου προσφεύγοντα, παρέλειψε να κάνει οποιαδήποτε αναφορά στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, επειδή δεν έλαβε υπόψη του ότι η σχέση μεταξύ τους ενέπιπτε στην προστασία της «οικογενειακής ζωής» κατά την έννοια του άρθρου 8 της Σύμβασης. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο δεν πείστηκε ότι δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στο συμφέρον του παιδιού. Στο πλαίσιο αυτό, αναφορά γίνεται επίσης στο άρθρο 3 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με το οποίο σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά και λαμβάνονται από δημόσιες αρχές, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού (...).

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (αναθεωρημένος)

Άρθρο 19, παρ. 6

... υποχρέωση να «διευκολύνουν όσο το δυνατόν περισσότερο την επανένωση της οικογένειας ενός αλλοδαπού εργαζόμενου που επιτρέπεται να εγκατασταθεί στην επικράτεια»

Το άρθρο 19, παρ. 6 πρέπει να ερμηνεύεται ως εξής: «τουλάχιστον τη σύζυγο του εργαζόμενου και τα άγαμα παιδιά, εφόσον τα τελευταία θεωρούνται ανήλικα από το κράτος υποδοχής και εξαρτώνται από τον μετανάστη εργαζόμενο». (Ερμηνεία ΔΕΕ - [ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ](#) ΚΟΚΟΤΤ, συνταχθείσες στις 8 Σεπτεμβρίου 2005 επί της υποθέσεως C-540/03, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου Ευρωπαϊκής Ένωσης με την υποστήριξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων).

ΔΣΑΠΔ

Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποσαφήνισε την έννοια της «οικογένειας» δυνάμει του άρθρου 23 του ΔΣΑΠΔ στην υπόθεση Ngambi και Nébol κατά Γαλλίας.

ΔΣΑΠΔ: Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - Ngambi και Nébol κατά Γαλλίας.

6, παρ. 4

Το άρθρο 23 του Συμφώνου εγγυάται την προστασία της οικογενειακής ζωής συμπεριλαμβανομένου του συμφέροντος στην οικογενειακή επανένωση. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο όρος «οικογένεια», για τους σκοπούς του Συμφώνου, πρέπει να ερμηνεύεται υπό ευρεία έννοια, ώστε να περιλαμβάνει όλα τα άτομα εκείνα που αποτελούν μια οικογένεια όπως την αντιλαμβάνεται η ενδιαφερόμενη κοινωνία. Η προστασία μιας τέτοιας οικογένειας δεν καθίσταται περιττή απαραίτητως, σε οποιαδήποτε περίπτωση, από την απουσία των επίσημων ιερών δεσμών του γάμου, ιδιαίτερως εκεί όπου υπάρχει τοπική πρακτική σύναψης γάμων σύμφωνα με το εθιμικό ή το κοινό δίκαιο. Επίσης, δεν εξαλείφεται απαραίτητα το δικαίωμα της προστασίας της οικογενειακής ζωής λόγω γεωγραφικού διαχωρισμού, απιστίας ή απουσίας έγγαμης σχέσης. Ωστόσο, πρέπει πρώτα να υπάρχει ένας οικογενειακός δεσμός που χρήζει προστασίας. (...)

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του παιδιού, στο πλαίσιο του [Γενικού Σχολίου υπ' αριθ. 14 \(2013\) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του](#) δηλώνει ότι ο όρος «οικογένεια» πρέπει να ερμηνεύεται με την ευρεία έννοια ώστε να περιλαμβάνει τους βιολογικούς, θετούς ή ανάδοχους γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας ή κοινότητας όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα (παρ. 59).

Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, [Προστασία της οικογένειας: συμβολή της οικογένειας στη άσκηση του δικαιώματος για ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης για τα μέλη της, συγκεκριμένα μέσω του ρόλου της στην εξάλειψη της φτώχειας και στην επίτευξη βιώσιμη ανάπτυξης](#), έγγραφο A/HRC/31/37 (2016) παρ. 24-27, 34-36

Α. Ορισμός της οικογένειας

24. Δεν υπάρχει ορισμός της οικογένειας δυνάμει του διεθνούς δικαίου δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επισημαίνει ότι η έννοια της οικογένειας μπορεί να διαφέρει σε μερικές περιπτώσεις από κράτος σε κράτος, και ακόμα από περιοχή σε περιοχή εντός ενός κράτους, και, κατά συνέπεια, δεν είναι η εφικτή η απόδοση ενός τυποποιημένου ορισμού στην έννοια.

Παρομοίως, η Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα έχει δηλώσει ότι η έννοια της οικογένειας πρέπει να ερμηνεύεται με την ευρεία έννοια και σύμφωνα με την ενδεδειγμένη κατά τόπον χρήση. Και άλλοι διεθνείς μηχανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν διατυπώσει ανάλογες απόψεις.

(...)

26. Τα κράτη διατηρούν ορισμένα περιθώρια ελευθερίας στον ορισμό της έννοιας της οικογένειας στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας, λαμβάνοντας υπόψη τα διάφορα νομικά συστήματα, τις θρησκείες, τα έθιμα ή τις παραδόσεις των κοινωνιών τους, συμπεριλαμβανομένων των αυτοχθόνων και μειονοτικών πολιτισμών. Ωστόσο, τα διεθνή νομικά πρότυπα καθορίζουν δύο τουλάχιστον ελάχιστες προϋποθέσεις για την αναγνώριση και προστασία των οικογενειών σε εθνικό επίπεδο: πρώτον, σεβασμός στην αρχή της ισότητας και κατάργηση των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της ίσης μεταχείρισης των γυναικών και δεύτερον, την αποτελεσματική εξασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Δεδομένων των εν λόγω παραμέτρων, οι μηχανισμοί δικαιωμάτων του ανθρώπου έκριναν ότι ορισμένες μορφές σχέσεων, όπως η πολυγαμία και ο γάμος παιδιών, είναι αντίθετες στα διεθνή νομικά πρότυπα δικαιωμάτων του ανθρώπου και πρέπει να απαγορεύονται.

27. Εκτός από τις παραπάνω αρχές οι διεθνείς μηχανισμοί καλούν τα κράτη να προστατεύσουν συγκεκριμένες μορφές της οικογένειας, λαμβάνοντας υπόψη την ευαλωτότητα των μελών τους σε σχέση με την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διάκριση που υφίστανται γυναίκες και παιδιά σε καθεστώς ελεύθερης συμβίωσης και υπάρχουν εκκλήσεις για ρύθμιση των εν λόγω σχέσεων στην εθνική νομοθεσία. Με παρόμοια διατύπωση η Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα καλεί τα κράτη να αναγνωρίσουν νομικά τα ομόφυλα ζευγάρια.

(...)

Γ. Δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και την οικογενειακή ζωή

(...)

35. Το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή αποτυπώνεται στη γενική προτίμηση για τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας και στην αποφυγή χωρισμού των μελών της, ιδιαίτερα των εξαρτώμενων. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού κατοχυρώνει το δικαίωμα των παιδιών να μην αποχωρίζονται τους γονείς τους, παρά τη θέλησή τους, εκτός από τις περιπτώσεις όπου ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί (9, παρ. 1) ή κατόπιν σχετικής δικαστικής

απόφασης. Στα παιδιά που στερούνται το οικογενειακό τους περιβάλλον πρέπει να παρέχεται εναλλακτική επιμέλεια (άρθρο 20) και, όπου αυτό είναι εφικτό, να έχουν επαφή με τους γονείς τους (άρθρο 9, παρ. 3). Σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (άρθρο 23, παρ. 4), σε καμία περίπτωση κανένα παιδί δεν θα χωριστεί από τους γονείς του βάσει της αναπηρίας, είτε του παιδιού, είτε του ενός, είτε και των δύο γονέων.

36. Η Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Εργαζόμενων Μεταναστών και των Μελών των Οικογενειών τους υποχρεώνει τα κράτη να εξασφαλίσουν την προστασία της ενότητας των οικογενειών των μεταναστών εργαζόμενων, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της επανένωσης των μεταναστών με νομιμοποιητικά έγγραφα με τις συζύγους και τα εξαρτώμενα τέκνα τους (άρθρο 44). Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού προτρέπει τα συμβαλλόμενα κράτη να αντιμετωπίζουν τέτοια αιτήματα με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και με ταχύτητα (άρθρο 10).

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Το πεδίο εφαρμογής για την οδηγία περί οικογενειακής επανένωσης είναι πολύ πιο περιορισμένο σε σχέση με τον ορισμό της οικογένειας, όπως έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αν και το προοίμιο αναφέρεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και ορίζει ότι η οδηγία πρέπει να εφαρμόζεται χωρίς διάκριση στη βάση του [...] σεξουαλικού προσανατολισμού (Προοίμιο, παρ. 2 και 5). Προκειμένου να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις που καθορίζονται στο διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν τις διατάξεις της οδηγίας σύμφωνα με την ευρύτερη έννοια της οικογενειακής ζωής που έχει καθοριστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που αναλύθηκε παραπάνω.

Οδηγία οικογενειακής επανένωσης

Άρθρο 4 Μέλη της οικογένειας

1. Τα κράτη μέλη επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή των ακόλουθων μελών της οικογένειας:

α) του/της συζύγου του συντηρούντος

β) των ανήλικων τέκνων του συντηρούντος και του/της συζύγου του, συμπεριλαμβανομένων των τέκνων που έχουν υιοθετηθεί σύμφωνα με απόφαση που ελήφθη από την αρμόδια αρχή του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους ή με απόφαση αυτοδικαίως εκτελεστή δυνάμει διεθνών υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους μέλους ή η οποία πρέπει να αναγνωρισθεί σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις,

γ) των ανήλικων τέκνων, συμπεριλαμβανομένων των θετών τέκνων του συντηρούντος, όταν ο συντηρών έχει την επιμέλεια και την ευθύνη συντήρησης των τέκνων. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν την επανένωση των τέκνων των οποίων η επιμέλεια είναι επιμερισμένη, εφόσον συναινεί ο έτερος δικαιούχος της επιμέλειας

δ) των ανήλικων τέκνων, συμπεριλαμβανομένων των θετών τέκνων του/της συζύγου όταν ο/η σύζυγος έχει την επιμέλεια και την ευθύνη συντήρησης των τέκνων. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν την επανένωση των τέκνων των οποίων η επιμέλεια είναι επιμερισμένη, εφόσον συναινεί ο έτερος δικαιούχος της επιμέλειας.

Τα ανήλικα τέκνα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο πρέπει να είναι νεότερα από την ηλικία ενηλικίωσης που προσδιορίζεται από το δίκαιο του οικείου κράτους μέλους και να μην είναι έγγαμα.

Κατά παρέκκλιση, όταν κάποιο τέκνο είναι ηλικίας άνω των δώδεκα ετών και φθάνει ανεξάρτητα από την υπόλοιπη οικογένειά του, το κράτος μέλος μπορεί, πριν επιτρέψει την είσοδο και τη διαμονή του δυνάμει της παρούσας οδηγίας, να εξετάζει κατά πόσον πληροί όρο ενσωμάτωσης προβλεπόμενο από την ισχύουσα νομοθεσία του κατά την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν, με νομοθετική ή κανονιστική πράξη, να επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, δυνάμει της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη της τήρησης των όρων που ορίζονται στο κεφάλαιο IV, των ακόλουθων μελών της οικογένειας:

α) των εξ αίματος και πρώτου βαθμού ανιόντων του συντηρούντος ή του/της συζύγου του, εφόσον έχουν την ευθύνη συντήρησής τους και τα άτομα αυτά στερούνται της απαραίτητης οικογενειακής υποστήριξης στη χώρα καταγωγής,

β) των ενήλικων άγαμων τέκνων του συντηρούντος ή του/της συζύγου του, εφόσον αυτά δεν μπορούν αντικειμενικά να καλύψουν τις ανάγκες τους λόγω της κατάστασης της υγείας τους.

3. Τα κράτη μέλη μπορούν, με νομοθετική ή κανονιστική πράξη, να επιτρέψουν την είσοδο και τη διαμονή, δυνάμει της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη της τήρησης των όρων που ορίζονται στο κεφάλαιο IV, του εκτός γάμου συντρόφου, υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος διατηρεί με τον συντηρούντα σταθερή σχέση μακράς διάρκειας δεόντως αποδεδειγμένη, ή του υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος συνδέεται με τον συντηρούντα με καταχωρισμένη σχέση συμβίωσης, σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 2, καθώς και των ανήλικων άγαμων τέκνων, συμπεριλαμβανομένων των θετών τέκνων καθώς και των ενήλικων άγαμων τέκνων των προσώπων αυτών τα οποία δεν μπορούν αντικειμενικά να καλύψουν τις ανάγκες τους λόγω της κατάστασης της υγείας τους.

Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν ότι οι καταχωρισμένοι σύντροφοι θα αντιμετωπίζονται σε ίση βάση με τους συζύγους, όσον αφορά την οικογενειακή επανένωση.

4. Σε περίπτωση πολυγαμικού γάμου, αν ο συντηρών έχει ήδη σύζυγο που συζεί μαζί του στην επικράτεια κράτους μέλους, το εν λόγω κράτος μέλος δεν επιτρέπει την οικογενειακή επανένωση άλλου/άλλης συζύγου. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, στοιχείο γ), τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν περιορισμούς στην οικογενειακή επανένωση ανήλικων τέκνων άλλου/άλλης συζύγου και του συντηρούντος.

5. Για την καλύτερη ενσωμάτωση και για την αποφυγή τέλεσης εξαναγκαστικών γάμων, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν από τον συντηρούντα και τον/τη σύζυγό του να έχουν συμπληρώσει ελάχιστη ηλικία, και κατά ανώτατο όριο την ηλικία των 21 ετών, πριν τους δοθεί η δυνατότητα να επανενωθούν μαζί του/της.

6. Κατά παρέκκλιση, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν ότι οι αιτήσεις για οικογενειακή επανένωση ανήλικων τέκνων πρέπει να υποβάλλονται πριν από την ηλικία των δεκαπέντε ετών, όπως προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία τους που ισχύει κατά την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Εάν η αίτηση υποβληθεί μετά την ηλικία αυτή, τα κράτη μέλη που αποφασίζουν να εφαρμόσουν την παρέκκλιση αυτή επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή των τέκνων για άλλους λόγους εκτός της οικογενειακής επανένωσης.

Άρθρο 10

1. Το άρθρο 4 ισχύει για τον ορισμό των μελών των οικογενειών, πλην της παραγράφου 1 τρίτο εδάφιο, η οποία δεν ισχύει για τα τέκνα προσφύγων.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση με άλλα μέλη της οικογένειας μη αναφερόμενα στο άρθρο 4, εφόσον για τη συντήρησή τους υπεύθυνος είναι ο πρόσφυγας.

3. Αν ο πρόσφυγας είναι μη συνοδευόμενος ανήλικος, τα κράτη μέλη:

α) επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, για λόγους οικογενειακής επανένωσης, των εξ αίματος πρώτου βαθμού ανιόντων του, χωρίς να εφαρμόζουν τους οριζόμενους από το άρθρο 4 παράγραφος 2 στοιχείο α) όρους,

β) μπορούν να επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, για λόγους οικογενειακής επανένωσης, του νόμιμου επιτρόπου του/της ή άλλου μέλους της οικογένειας, εφόσον ο πρόσφυγας δεν έχει εξ αίματος ανιόντες ή αυτοί δεν μπορούν να εντοπισθούν.

Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ):

Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας

Άρθρο 2, στοιχείο ι΄

ι) «μέλη της οικογένειας», εφόσον η οικογένεια υπήρχε ήδη στη χώρα καταγωγής, τα ακόλουθα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας τα οποία ευρίσκονται στο ίδιο κράτος μέλος σε σχέση με την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας:

— ο (η) σύζυγος του δικαιούχου διεθνούς προστασίας ή ο (η) σύντροφος που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιο ή η πρακτική του οικείου κράτους μέλους αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών,

— τα ανήλικα τέκνα των ζευγών της πρώτης περίπτωσης ή του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι είναι άγαμα, ανεξαρτήτως αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία,

— ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας βάσει νόμου ή της πρακτικής του οικείου κράτους μέλους, αν ο εν λόγω δικαιούχος είναι ανήλικος και άγαμος

Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ

Άρθρο 2 , στοιχείο ζ΄

(ζ) «μέλη της οικογένειας»: εφόσον η οικογένεια ήδη υπήρχε στη χώρα καταγωγής, τα ακόλουθα μέλη της οικογένειας του αιτούντος τα οποία είναι παρόντα στο έδαφος των κρατών μελών:

— ο ή η σύζυγος του αιτούντος ή ο σύντροφος ή η σύντροφός του που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιο ή η πρακτική του οικείου κράτους μέλους αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών,

— τα ανήλικα τέκνα των ζευγών της πρώτης περίπτωσης ή του αιτούντος, υπό την προϋπόθεση ότι είναι άγαμα, ανεξαρτήτως αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα, όπως ορίζεται από το εθνικό δίκαιο,

— όταν ο αιτών είναι ανήλικος και άγαμος, ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον αιτούντα, είτε βάσει νόμου είτε βάσει της πρακτικής του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται ο ενήλικος,

— όταν ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας είναι ανήλικος και άγαμος, ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον αιτούντα, είτε βάσει νόμου είτε βάσει της πρακτικής του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται ο δικαιούχος,

3. Καταχώριση γέννησης και δικαίωμα στο όνομα

Διεθνές δίκαιο

Οι συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα κατοχυρώνουν το δικαίωμα όλων των ανθρώπων να καταγράφονται αμέσως μετά τη γέννησή τους και το δικαίωμα στο

όνομα (άρθρο 7 ΣΔΤΠ, άρθρο 24, παρ. 2 ΔΣΑΠΔ, άρθρο 18 Σύμβασης για Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ΣΔΑΑ)). Το δικαίωμα των παιδιών να προσφύγουν ενώπιον δικαστικών ή διοικητικών αρχών, προκειμένου να προστατέψουν τα δικαιώματά τους, διαφέρει ανά χώρα.

Πέραν της διασφάλισης της ύπαρξης του παιδιού δυνάμει της νομοθεσίας, η καταχώριση της γέννησης θέτει τις βάσεις για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη.

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ)

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια, και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.

2. Τα συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)

Άρθρο 24, παρ. 2

Κάθε παιδί πρέπει να εγγράφεται αμέσως μετά τη γέννησή του στο Ληξιαρχείο και να αποκτά όνομα.

Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Άρθρο 18, παρ. 2

Τα παιδιά με αναπηρία εγγράφονται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή τους και έχουν από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσουν ιθαγένεια, και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζουν τους γονείς τους και να ανατραφούν από αυτούς.

II. Δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης

1. Βασικές αρχές

Τα κράτη υπέχουν θετικές υποχρεώσεις που υπαγορεύουν την αποτελεσματική άσκηση από τα παιδιά του δικαιώματός τους στον σεβασμό της οικογενειακής ζωής. Δυνάμει του δικαίου της ΕΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη από κάθε δικαστική και διοικητική αρχή σε οποιαδήποτε απόφαση σχετίζεται με το δικαίωμα του παιδιού στον σεβασμό της οικογενειακής του ζωής. Άλλες βασικές αρχές περιλαμβάνουν την κατάργηση των

διακρίσεων, το δικαίωμα ακροάσεως, το δικαίωμα ορισμού επιτρόπου, της εκπροσώπησης από δικηγόρο, τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα και την ανάγκη για εξατομικευμένες αξιολογήσεις και χειρισμό της κάθε περίπτωσης.⁴

Αναφορικά με την αίτηση για άδεια εσόδου σε μια χώρα για τους σκοπούς της οικογενειακής επανένωσης, το άρθρο 10, παρ. 1 της [Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού](#) (βλ. ανωτέρω) περιγράφει αναλυτικά τις υποχρεώσεις του κράτους.

Η Επιτροπή για τα δικαιώματα του Παιδιού και η Επιτροπή για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων στο κοινό γενικό τους σχόλιο αναφορικά με τα παιδιά στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης (υπ' αριθ. 4 και υπ' αριθ. 23, βλ. κατωτέρω) επισημαίνουν ότι τα κράτη οφείλουν να διευκολύνουν τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης με σκοπό την ταχεία ολοκλήρωσή τους, εναρμονιζόμενες με το συμφέρον του παιδιού.

Διεθνές δίκαιο

Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 4 (2017) της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους και υπ' αριθ. 23 (2017) της Επιτροπής για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης στις χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής, 16 Νοεμβρίου 2017

Οικογενειακή επανένωση

32. Δυνάμει του άρθρου 10 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να εξασφαλίσουν ότι κάθε αίτηση με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της επανένωσης των παιδιών με τους γονείς τους. Όταν οι σχέσεις του παιδιού με τους γονείς ή/και τα αδέρφια του διακόπτονται λόγω μετανάστευσης (και στις δύο περιπτώσεις, των γονέων χωρίς το παιδί, ή του παιδιού χωρίς τους γονείς ή/και τα αδέρφια του), πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας κατά την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε αποφάσεις περί οικογενειακής επανένωσης.

33. Στην περίπτωση παιδιών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης, τα κράτη οφείλουν να υιοθετούν και υλοποιούν κατευθυντήριες οδηγίες, μεριμνώντας ώστε τα χρονικά όρια, η διακριτική ευχέρεια ή/και η έλλειψη διαφάνειας στις διοικητικές διαδικασίες να μην παρεμποδίζουν την άσκηση δικαιώματος του παιδιού για οικογενειακή επανένωση.

34. Στην περίπτωση ασυνόδευτων παιδιών ή παιδιών που χωρίστηκαν από τις οικογένειές τους, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που χωρίστηκαν από τους γονείς τους λόγω της εφαρμογής της μεταναστευτικής νομοθεσίας, π.χ. σε περίπτωση κράτησης των γονιών, οι προσπάθειες να βρεθούν βιώσιμες λύσεις για αυτά με βάση τα δικαιώματά τους πρέπει να ξεκινούν και να υλοποιούνται χωρίς καθυστέρηση, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας για οικογενειακή επανένωση. Εάν το παιδί έχει οικογένεια στη χώρα προορισμού, στη χώρα καταγωγής ή σε τρίτη χώρα, οι αρχές προστασίας και πρόνοιας του παιδιού στις χώρες διέλευσης ή προορισμού πρέπει να επικοινωνήσουν με τα μέλη της οικογένειας το συντομότερο δυνατόν. Η απόφαση σχετικά με το εάν ένα παιδί πρέπει να επανενωθεί με την οικογένειά του στη χώρα καταγωγής, στη χώρα διέλευσης ή/και προορισμού του πρέπει να βασίζεται σε αξιόπιστη αξιολόγηση στην οποία λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού καθώς επίσης και η οικογενειακή επανένωση και η οποία περιλαμβάνει ένα βιώσιμο σχέδιο επανένταξης, βάσει του οποίου θα εξασφαλίζεται η συμμετοχή του παιδιού στη διαδικασία.

35. Η οικογενειακή επανένωση στη χώρα καταγωγής δεν πρέπει να επιδιώκεται όπου

⁴ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. εγχειρίδια κατάρτισης 0., I. και III.

υπάρχει «εύλογος κίνδυνος» η εν λόγω επιστροφή να συνεπάγεται την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του παιδιού. Όταν η οικογενειακή επανένωση στη χώρα καταγωγής δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ή δεν είναι εφικτή λόγω νομικών ή άλλων κωλυμάτων για την επιστροφή, τίθενται σε ισχύ και διέπουν τις αποφάσεις του κράτους περί οικογενειακής επανένωσης οι διατάξεις των άρθρων 9 και 10 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Πρέπει να εφαρμόζονται μέτρα για την επανένωση των γονέων με τα παιδιά τους ή/και την νομιμοποίηση του καθεστώτος τους με βάση το βέλτιστο συμφέρον τους. Τα κράτη πρέπει να διευκολύνουν τις διαδικασίες της οικογενειακής επανένωσης με σκοπό την ταχεία ολοκλήρωσή τους, εναρμονιζόμενες με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Συνιστάται τα κράτη να εφαρμόζουν διαδικασίες προσδιορισμού του βέλτιστου συμφέροντος στο πλαίσιο οριστικοποίησης της οικογενειακής επανένωσης.

36. Όταν μια χώρα προορισμού αρνείται την οικογενειακή επανένωση στο παιδί ή/και στην οικογένειά του, πρέπει να παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες στο παιδί, με κατανοητή διατύπωση για το τελευταίο και κατάλληλη για την ηλικία του, σχετικά με τους λόγους της άρνησης καθώς και για το δικαίωμα του παιδιού να ασκήσει προσφυγή.

37. Τα παιδιά που παραμένουν στις χώρες καταγωγής τους ενδέχεται να καταφύγουν στην παράτυπη μετανάστευση, χωρίς καμία ασφάλεια, επιδιώκοντας την επανένωση με τους γονείς ή/και τα μεγαλύτερα αδέρφια τους στις χώρες προορισμού. Τα κράτη οφείλουν να θέσουν σε εφαρμογή αποτελεσματικές και προσβάσιμες διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης που επιτρέπουν στα παιδιά να μεταναστεύουν νόμιμα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που παραμένουν στις χώρες καταγωγής και τα οποία ενδέχεται να καταφύγουν στην παράτυπη μετανάστευση. Τα κράτη παροτρύνονται να θέσουν σε εφαρμογή πολιτικές που επιτρέπουν στους μετανάστες να συνοδεύονται κανονικά από τις οικογένειές τους προκειμένου να αποφύγουν τον χωρισμό. Σκοπός των διαδικασιών πρέπει να είναι η διευκόλυνση της οικογενειακής ζωής και η εξασφάλιση ότι τυχόν περιορισμοί είναι νόμιμοι, αναγκαίοι και αναλογικοί. Αν και η υποχρέωση αυτή αφορά κυρίως τις χώρες υποδοχής και διέλευσης, τα κράτη καταγωγής πρέπει επίσης να λαμβάνουν μέτρα για τη διευκόλυνση της οικογενειακής επανένωσης.

38. Οι Επιτροπές γνωρίζουν ότι οι ανεπαρκείς οικονομικοί πόροι συχνά παρεμποδίζουν την άσκηση του δικαιώματος της οικογενειακής επανένωσης και ότι η έλλειψη απόδειξης επαρκούς οικογενειακού εισοδήματος μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στις διαδικασίες επανένωσης. Τα κράτη παροτρύνονται να παρέχουν επαρκή οικονομική στήριξη και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες στα εν λόγω παιδιά και στους γονείς τους, στα αδέρφια τους και, κατά περίπτωση, σε άλλους συγγενείς.

Τα δικαιώματα που προβλέπονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού δεν περιορίζονται σε παιδιά που είναι υπήκοοι συμβαλλόμενου κράτος και, ως εκ τούτου, πρέπει να αναγνωρίζονται σε όλα τα παιδιά – συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων και των μεταναστών – ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους, του καθεστώτος τους ως μεταναστών ή της ανιθαγένειας.

Η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, σε όλες τις εκφάνσεις της, διέπει τη μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών. Ειδικότερα, απαγορεύει κάθε διάκριση με βάση το καθεστώς του παιδιού ως ασυνόδευτου ή χωρισμένου από την οικογένειά του, ως πρόσφυγα, αιτούντα άσυλο ή μετανάστη.

Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, Επιτροπή ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, έγγραφο CRC/GC/2005/6, 1η Σεπτεμβρίου 2005

12. Οι υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη δυνάμει της Σύμβασης αφορούν κάθε παιδί που βρίσκεται στην επικράτειά τους και όλα τα παιδιά που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους (άρθρο 2). Τα συμβαλλόμενα κράτη δεν μπορούν να περιορίσουν αυθαίρετα και μονομερώς αυτές τις υποχρεώσεις τους είτε εξαιρώντας ζώνες ή

περιοχές από την επικράτειά τους είτε ορίζοντας ότι συγκεκριμένες ζώνες ή περιοχές δεν υπάγονται εν όλω ή εν μέρει στη δικαιοδοσία τους. Επιπλέον, τα κράτη εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη Σύμβαση σε όλη την επικράτειά τους και άρα αυτές αφορούν και τα παιδιά που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους όταν εισέρχονται στο έδαφός τους. Κατά συνέπεια, η απόλαυση των δικαιωμάτων που προστατεύει η Σύμβαση δεν περιορίζεται στα παιδιά που είναι υπήκοοι του συμβαλλόμενου κράτους και άρα, παρότι δεν αναφέρεται ρητά στη Σύμβαση, πρέπει να αναγνωρίζεται σε όλα τα παιδιά – συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων και των μεταναστών – ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους, το καθεστώς τους ως μεταναστών ή της ανιθαγένειας.

18. Η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων σε όλες τις πτυχές της διέπει τη μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών. Ειδικότερα, απαγορεύει κάθε διάκριση με βάση το καθεστώς του παιδιού ως ασυνόδευτου ή χωρισμένου από την οικογένειά του, ως πρόσφυγα, αιτούντα άσυλο ή μετανάστη. Ορθά ερμηνευόμενη αυτή η αρχή δεν απαγορεύει αλλά μπορεί να επιτρέπει τη διαφοροποίηση που στηρίζεται στις διαφορετικές ανάγκες προστασίας που εξαρτώνται από την ηλικία και/ ή το φύλο. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση πιθανών προκαταλήψεων και στιγματισμού των ασυνόδευτων ή των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών από την κοινωνία. Επιτρέπεται ο σχεδιασμός πολιτικής ή η υιοθέτηση μέτρων δημόσιας τάξης για τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά εφόσον στηρίζονται στο νόμο και σε εξατομικευμένη αξιολόγηση, διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας και αποτελούν τη λιγότερο επώδυνη επιλογή. Κατά συνέπεια, προκειμένου να μην παραβιάζεται η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, τα προαναφερόμενα μέτρα σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζονται σε ομαδική ή συλλογική βάση.

20. Ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού απαιτεί σαφή και ολοκληρωμένη αξιολόγηση της ταυτότητας του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων της εθνικότητας του, της ανατροφής του, του εθνοτικού, πολιτισμικού και γλωσσολογικού του υπόβαθρου, της ιδιαίτερα ευάλωτης κατάστασής του και των αναγκών προστασίας. Κατά συνέπεια, η είσοδος του παιδιού στην επικράτεια του κράτους αποτελεί προϋπόθεση για την αρχική διαδικασία της αξιολόγησης. Η διαδικασία της αξιολόγησης πρέπει να πραγματοποιείται σε περιβάλλον φιλικό και ασφαλές από εξειδικευμένους επαγγελματίες που είναι καταρτισμένοι σε τεχνικές συνέντευξης προσαρμοσμένες σε θέματα ηλικίας και φύλου.

21. Τα επόμενο βήμα, όπως είναι ο ορισμός επιτρόπου το συντομότερο δυνατό ικανοποιεί καθοριστική διαδικαστική εγγύηση που διασφαλίζει το σεβασμό του βέλτιστου συμφέροντος του ασυνόδευτου ή του χωρισμένου από την οικογένειά του παιδιού. Κατά συνέπεια, μόνο μετά τον ορισμό επιτρόπου μπορεί να παραπεμφθεί το ασυνόδευτο ή το χωρισμένο από την οικογένειά του παιδί στη διαδικασία ασύλου ή σε άλλες διαδικασίες. Στις περιπτώσεις όπου τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά παραπέμπονται στις διαδικασίες ασύλου ή σε άλλες διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, πρέπει να ορίζεται επιπλέον νομικός παραστάτης.

2. Διεθνές δίκαιο και κανόνες οικογενειακής επανένωσης

Η Τελική Πράξη της Διάσκεψης των Πληρεξουσίων, η οποία ενέκρινε τη Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων βεβαίωσε ότι: «η ενότητα της οικογένειας, ως φυσικής και θεμελιώδους κοινωνικής ομάδας, αποτελεί βασικό δικαίωμα του πρόσφυγα».

[Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Εξέταση των Αιτημάτων Ασύλου των Παιδιών στο πλαίσιο των άρθρων 1 \(Α\) 2 και 1 \(ΣΤ\) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ](#)

[για τους Πρόσφυγες, έγγραφο HCR/GIP/09/08, 22 Δεκεμβρίου 2009](#)

Για τα ασυνόδευτα και τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά πρέπει να αναληφθεί το συντομότερο δυνατόν πρωτοβουλία για την αναζήτηση και την επανένωση με τους γονείς τους ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους. Όμως, μπορεί να υπάρχουν εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα όταν από τις διαθέσιμες πληροφορίες προκύπτει ότι η αναζήτηση ή η επανένωση εκθέτει τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας του παιδιού σε κίνδυνο, ότι το παιδί έχει υποστεί κακοποίηση ή παραμέληση και / ή ότι οι γονείς ή τα μέλη της οικογένειας ευθύνονται για τις διώξεις που έχει υποστεί .

Συμπέρασμα Εκτελεστικής Επιτροπής, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες , Αρ. 107 (LVIII)

Παράγραφος (η) (iii)

Διευκολύνετε την άσκηση του δικαιώματος των παιδιών για οικογενειακή ενότητα μέσω της εφαρμογής διαδικασιών για την αποτροπή του χωρισμού και αναφορικά με τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους, διευκολύνετε τον εντοπισμό και την οικογενειακή επανένωση με τα μέλη των οικογενειών τους σύμφωνα με το συμφέρον του αντίστοιχου παιδιού, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την εθνική νομοθεσία των αντίστοιχων Κρατών.

Συμπέρασμα Εκτελεστικής Επιτροπής, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες , Αρ. 15

Παράγραφος (ε)

Προς όφελος της οικογενειακής επανένωσης και για ανθρωπιστικούς λόγους, τα κράτη οφείλουν να διευκολύνουν την είσοδο στην επικράτειά τουλάχιστον του/της συζύγου και των ανήλικων ή εξαρτώμενων τέκνων οποιουδήποτε προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί προσωρινό ή διαρκές άσυλο.

Συμπέρασμα Εκτελεστικής Επιτροπής, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ,Αρ. 24

Παράγραφος 8

Για την προώθηση της ταχείας ένταξης των οικογενειών των προσφύγων στη χώρα εγκατάστασης, στα μέλη του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος που επανενώνονται πρέπει κατ' αρχήν να χορηγείται ίδιο νομικό καθεστώς και παροχές με αυτές που χορηγούνται στον επικεφαλής της οικογένειας που έχει αναγνωριστεί επίσημα ως πρόσφυγας.

Η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης συνέστησε οι αιτήσεις να αντιμετωπίζονται «με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα» και αναφέρει ότι «στις περιπτώσεις κατά τις οποίες απορρίπτονται αιτήσεις για οικογενειακή επανένωση από τα εν λόγω πρόσωπα, πρέπει να παρέχεται ανεξάρτητη και αμερόληπτη αναθεώρηση τέτοιων αποφάσεων».⁵

Άρθρο 8 ΕΣΔΑ

Το κράτος προορισμού ενός μετανάστη υπέχει θετική υποχρέωση να διευκολύνει την

⁵ Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, Σύσταση Αρ. R (99) 23, παρ. 4

οικογενειακή επανένωση στην επικράτειά του όπου υφίσταται ανυπέρβλητο αντικειμενικό εμπόδιο το οποίο εμποδίζει τον μετανάστη που βρίσκεται ήδη στη δικαιοδοσία του εν λόγω κράτους να ασκήσει τα δικαιώματά του για οικογενειακή ζωή σε οποιοδήποτε άλλο μέρος.

Sen κατά Ολλανδίας, ΕΔΔΑ, σκέψεις 40-44.

Στην παρούσα υπόθεση το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι υπήρχε ένα «ανυπέρβλητο εμπόδιο» στην άσκηση του δικαιώματος της οικογενειακής ζωής εκτός της χώρας διαμονής επειδή η μητέρα που είχε αιτηθεί την οικογενειακή επανένωση με το παιδί της που είχε παραμείνει στη χώρα καταγωγής, είχε και δεύτερο παιδί στη χώρα προορισμού, το οποίο είχε μεγαλώσει εκεί. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η επανένωση στη χώρα προορισμού θα ήταν η καταλληλότερη λύση για την εξέλιξη της οικογενειακής ζωής, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που θα προκαλούσε στο δεύτερο παιδί η επανεγκατάσταση ολόκληρης της οικογένειας στη χώρα καταγωγής.

Οι προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση που επιβάλλει ένα κράτος πρέπει να είναι εύλογες και δεν πρέπει να παραβιάζουν το δικαίωμα για σεβασμό της οικογενειακής ζωής. Το Δικαστήριο δεν θεώρησε αδικαιολόγητη την απαίτηση σύμφωνα με την οποία μια ενήλικας που αιτήθηκε την οικογενειακή επανένωση με τα παιδιά της στη χώρα καταγωγής τους «πρέπει να αποδείξει ότι διαθέτει επαρκές και σταθερό εισόδημα, που δεν συνίσταται σε επιδόματα πρόνοιας, ώστε να καλύπτει τα βασικά έξοδα διαβίωσης των μελών της οικογένειας για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση επανένωσης». (*Haydarie και λοιποί κατά Ολλανδίας*, απόφαση επί παραδεκτού 8876/04 ΕΔΔΑ).

Ένας κανόνας ή πρακτική για την οικογενειακή επανένωση που εισάγει διακρίσεις λόγω φύλου παραβιάζει την απαγόρευση των διακρίσεων σε σχέση με το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή. (*Abdulaziz, Cabales και Balkandali κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, σκέψεις 74-83)

Haydarie και λοιποί κατά Ολλανδίας, απόφαση της 20ης Οκτωβρίου 2005

Τα εμπόδια ή οι προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση που επιβάλλει ένα κράτος πρέπει να είναι εύλογα και δεν πρέπει να παραβιάζουν το δικαίωμα για σεβασμό της οικογενειακής ζωής. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο έκρινε εύλογη την απαίτηση για απόδειξη επαρκούς, ανεξάρτητου και σταθερού εισοδήματος που δεν συνίστατο σε επιδόματα πρόνοιας για την κάλυψη των βασικών εξόδων διαβίωσης των μελών της οικογένειας για τα οποία υποβλήθηκε η αίτηση επανένωσης.

Abdulaziz, Cabales και Balkandali κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 24ης Απριλίου 1985

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, κρίθηκε ότι ένας κανόνας που εισάγει διάκριση ως προς την οικογενειακή επανένωση (είτε δυσμενή είτε ευνοϊκή) με βάση το φύλο παραβιάζει την απαγόρευση των διακρίσεων σε σχέση με το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή.

Κατά την εξέταση για το κατά πόσο ένα κράτος έχει εκπληρώσει τη θετική του υποχρέωση δυνάμει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ αναφορικά με την οικογενειακή επανένωση ενός γονέα μετανάστη με το παιδί του που βρίσκεται εκτός της χώρας, το ΕΔΔΑ θα λάβει υπόψη του την ηλικία του ενδιαφερόμενου παιδιού, την κατάσταση του στη χώρα καταγωγής και τον βαθμό εξάρτησής του από τους γονείς του.

Τuquabo-Tekle και λοιποί κατά Ολλανδίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2005

47. Αναφορικά με το ερώτημα για το κατά πόσο είναι αλήθεια ότι η εγκατάσταση της Mehret στην Ολλανδία ήταν ο καταλληλότερος τρόπος για τους προσφεύγοντες ώστε να δημιουργήσουν μια οικογενειακή ζωή από κοινού, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η παρούσα προσφυγή είναι παρόμοια με την υπόθεση «Şen κατά Ολλανδίας» (...), στην οποία διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης. Η υπόθεση αυτή αφορούσε επίσης γονείς με την ιδιότητα των εγκατεστημένων μεταναστών στην Ολλανδία που επέλεξαν να αφήσουν την κόρη (Sinem) τους για πολλά χρόνια πριν υποβάλουν αίτηση για να επανενωθούν μαζί της. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι είναι αμφίβολο το κατά πόσο μπορεί αυτή να διατηρηθεί στην προκειμένη περίπτωση, όπως έπραξε η Κυβέρνηση, όπου η κ. Tuquabo-Tekle άφησε τη Mehret πίσω «με τη θέλησή της», έχοντας στο μυαλό ότι διέφυγε από την Ερυθραία εν μέσω ενός εμφυλίου πολέμου για να αιτηθεί άσυλο μετά τον θάνατο του συζύγου της. Σε κάθε περίπτωση η κ. Tuquabo-Tekle και ο σύζυγος της, όπως ο κος και η κα Şen διαμένουν νόμιμα στην Ολλανδία για αρκετά χρόνια, έχοντας ακόμη και την επιλογή για απόκτηση της ολλανδικής ιθαγένειας, την οποία τελικά απέκτησαν. Επιπλέον, και ακριβώς όπως και στην υπόθεση Şen, το ζευγάρι απέκτησε δύο παιδιά στην Ολλανδία: τον Tmhit το 1994 και τον Ablel το 1995. Αυτά τα δύο παιδιά ζουν όλη τους τη ζωή στην Ολλανδία και στο πολιτιστικό και γλωσσικό της περιβάλλον, έχουν την ολλανδική ιθαγένεια και πηγαίνουν στο τοπικό σχολείο. Κατά συνέπεια, μόνο ισχνούς δεσμούς μπορούν να έχουν, εφόσον υπάρχουν, με τη χώρα καταγωγής των γονέων τους (βλ. Şen, σκέψη 40).

48. Ακριβώς αυτές οι συνθήκες αυτές οδήγησαν το Δικαστήριο στο συμπέρασμα στην υπόθεση του Şen, ότι υπήρχε ένα σημαντικό εμπόδιο για την επιστροφή της οικογένειας στην Τουρκία και ότι επιτρέποντας στη Sinem να έρθει στην Ολλανδία θα ήταν ο καταλληλότερος τρόπος με τον οποίο η οικογένεια θα μπορούσε να δημιουργήσει μια οικογενειακή ζωή μαζί της. Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι η λύση αυτή ήταν η πλέον ενδεδειγμένη, επειδή, δεδομένης της μικρής ηλικίας της Sinem, η ένταξή της στον στενό οικογενειακό πυρήνα ήταν ιδιαίτερα επιτακτική (...). Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνεται η διαφορά των δύο υποθέσεων: ενώ η Sinem Şen ήταν 9 ετών όταν οι γονείς της υπέβαλαν αίτηση για επανένωση μαζί της (...), η Mehret ήταν ήδη 15 όταν η μητέρα και ο πατριός της υπέβαλαν αίτηση για προσωρινή θεώρηση διαμονής για λογαριασμό της (βλ. σκέψη 11 ανωτέρω). Ως εκ τούτου, ανακύπτει το ερώτημα κατά πόσο τούτο συνιστά ουσιώδη διαφορά ώστε η κρίση για την παρούσα υπόθεση να πρέπει, για τον λόγο αυτόν, να διαφοροποιηθεί από την κρίση επί της υπόθεσης Şen, και να έχει διαφορετική έκβαση.

49. Το Δικαστήριο στο παρελθόν, πράγματι, δεν έχει κάνει δεκτές προσφυγές που αφορούσαν απορριφθείσες αιτήσεις οικογενειακής επανένωσης και προσβολές δικαιωμάτων δυνάμει του άρθρου 8 όπου τα ενδιαφερόμενα παιδιά στο μεσοδιάστημα είχαν φτάσει σε μια ηλικία όπου δεν χρειάζονταν την ίδια φροντίδα με αυτή που απαιτείται για μικρά παιδιά και ήταν ολοένα και περισσότερο σε θέση να τα βγάζουν πέρα μόνα τους. Σε υποθέσεις τέτοιας φύσεως, το Δικαστήριο έχει επίσης ερευνήσει κατά πόσο τα παιδιά είχαν μεγαλώσει στο πολιτιστικό και γλωσσικό περιβάλλον της χώρας καταγωγής τους, εάν είχαν άλλους συγγενείς εκεί, και κατά πόσο ήταν εφικτό για τους γονείς να επιστρέψουν στη χώρα αυτή (...).

50. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν ισχυριστεί ότι η Mehret, η οποία αδιαμφισβήτητα διατηρεί ισχυρούς πολιτιστικούς και γλωσσικούς δεσμούς με την Ερυθραία, δεν μπορεί πλέον να βρίσκεται υπό την επιμέλεια των συγγενών της που τη φροντίζουν από τότε που έφυγε η μητέρα της. Ωστόσο, ισχυρίζονται ότι η ηλικία της Mehret, αντί να την καταστήσει λιγότερο εξαρτώμενη από τη μητέρα της, κατέστησε πιο ισχυρή την ανάγκη να της επιτραπεί να ενωθεί με την οικογένειά της στην Ολλανδία. Αυτό ίσχυε γιατί, σύμφωνα με τα έθιμα της Ερυθραίας, η γιαγιά της Mehret την ανάγκασε να σταματήσει το σχολείο, και επίσης η Mehret είχε φτάσει σε μια ηλικία στην οποία θα μπορούσε να παντρευτεί (...). Αν και η κ. Tuquabo-Tekle διαφωνούσε με τις επιλογές που έγιναν για τη Mehret, δεν ήταν σε θέση να πράξει οτιδήποτε για αυτές για όσο διάστημα ζούσε η

κόρη της στην Ερυθραία. Το Δικαστήριο συμφωνεί με την Κυβέρνηση ότι τα επιχειρήματα των προσφευγόντων στο πλαίσιο αυτό, δεν επιτρέπουν από μόνα τους, να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το κράτος έχει θετική υποχρέωση να επιτρέψει στη Mehret να διαμείνει στην Ολλανδία. Ακόμα και έτσι, και λαμβανομένου υπόψη ότι ήταν ανήλικη, το Δικαστήριο αποδέχεται υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης ότι η ηλικία της Mehret κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για οικογενειακή επανένωση δεν συνιστά στοιχείο για το οποίο πρέπει να αξιολογηθεί διαφορετικά σε σχέση με την υπόθεση Zen.

52. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι το καθού η προσφυγή κράτος απέτυχε να σταθμίσει τα συμφέροντα των προσφευγόντων με το δικό του συμφέρον για τον έλεγχο της μετανάστευσης. Ως εκ τούτου, υπάρχει παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006

Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο εξετάζει τις υποχρεώσεις του Βελγίου σχετικά με την οικογενειακή επανένωση ενός ασυνόδευτου κοριτσιού κάτω των 18 ετών που ζούσε εκεί (στο Βέλγιο) με τη μητέρα της που βρισκόταν στον Καναδά.

(Εφαρμογή άρθρου 3 ΕΣΔΑ):

58. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι τα μέτρα που λήφθηκαν από τις βελγικές αρχές, δηλαδή της ενημέρωσης [της μητέρας] για την κατάστασή της, της παροχής αριθμού τηλεφώνου σε αυτήν για να μπορεί να επικοινωνεί με την κόρη της, του διορισμού δικηγόρου για να βοηθήσει την κόρη της και της επικοινωνίας με τις καναδικές αρχές και τη βελγική πρεσβεία στην Κινσάσα, ήταν εξαιρετικά ανεπαρκή στο πλαίσιο της υποχρέωσης του βελγικού κράτους να παρέχει φροντίδα στην κόρη. Επιπλέον, το κράτος είχε στη διάθεσή του μια σειρά από μέσα [...].

(Εφαρμογή άρθρου 8 ΕΣΔΑ):

82. [...] Το Δικαστήριο επισημαίνει περαιτέρω ότι, αντί να συνδράμουν στην επανένωσή της με τη μητέρα της, στην πραγματικότητα οι αρχές την παρεμπόδισαν. Έχοντας ενημερωθεί από την αρχή ότι [η μητέρα] ήταν στον Καναδά, οι βελγικές αρχές έπρεπε να υποβάλουν λεπτομερή αιτήματα προς τους Καναδούς ομολόγους τους, προκειμένου να αποσαφηνίσουν την κατάσταση της μητέρας και να δρομολογήσουν την επανένωση μητέρας και κόρης. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η εν λόγω υποχρέωση κατέστη πιο επιτακτική από τις 16 Οκτωβρίου 2002 εφεξής, επειδή κατά την ημερομηνία αυτή οι βελγικές αρχές έλαβαν το φαξ από την Υ.Α. του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες τα στοιχεία του οποίου περιείχαν αντίθετες πληροφορίες σε σχέση με αυτές που κατείχαν στο παρελθόν.

85. Τελικώς, δεδομένου ότι [η κόρη] ήταν ένα ασυνόδευτο ανήλικο παιδί, το βελγικό κράτος είχε την υποχρέωση να διευκολύνει την επανένωση της οικογένειας [...].

Mengesha Kimfe κατά Ελβετίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2010

Στην υπόθεση αυτή, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι ένα ελβετικό πρόγραμμα χορήγησης ασύλου που όριζε στους πρόσφυγες υποχρεωτική διαμονή σε συγκεκριμένο καντόνι (περιφέρεια) της χώρας, καθιστώντας έτσι πολύ δύσκολη τη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών μεταξύ δύο προσφύγων, παραβίασε το δικαίωμα τους στην οικογενειακή ζωή δυνάμει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ. Η επιθυμία για δίκαιη κατανομή των προσφύγων εντός της χώρας για οικονομικούς λόγους δεν υπερισχύει νομίμως του δικαιώματος των προσφύγων στην οικογενειακή ζωή.

Αναφορικά με τη μετανάστευση, το άρθρο 8 δεν θεωρείται ότι επιβάλλει σε ένα κράτος τη γενική υποχρέωση σεβασμού της επιλογής των έγγαμων ζευγαριών σχετικά με τη χώρα της κοινής τους διαμονής.

Gül κατά Ελβετίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1996

38. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο βασικός σκοπός του άρθρου 8 είναι να προστατεύει το άτομο έναντι οποιασδήποτε αυθαίρετης ενέργειας των κρατικών αρχών. Επιπλέον, υπάρχουν θετικές υποχρεώσεις εγγενείς στο πλαίσιο του ουσιαστικού «σεβασμού» της οικογενειακής ζωής. Ωστόσο, τα όρια μεταξύ των θετικών και αρνητικών υποχρεώσεων του κράτους δυνάμει της συγκεκριμένης διάταξης (άρθρου 8) δεν περιλαμβάνουν ακριβή ορισμό. Οι ισχύουσες αρχές, ωστόσο, είναι παρόμοιες. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή και στα δύο πλαίσια αναφορικά με την ισορροπία που πρέπει να επιτευχθεί μεταξύ των αντικρουόμενων συμφερόντων του ατόμου και της κοινότητας ως συνόλου. Και στα δύο πλαίσια το κράτος διαθέτει ένα συγκεκριμένο περιθώριο εκτίμησης (...). Η παρούσα υπόθεση αφορά όχι μόνο την οικογενειακή ζωή, αλλά και τη μετανάστευση, και ο βαθμός της υποχρέωσης ενός κράτους να επιτρέψει την είσοδο στην επικράτειά της συγγενών εγκατεστημένων μεταναστών θα διαφέρει ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις που αφορούν τα εμπλεκόμενα άτομα και το γενικό συμφέρον. Ως ζήτημα του ισχύοντος διεθνούς δικαίου και με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων του δυνάμει της Σύμβασης, το κράτος έχει το δικαίωμα να ελέγχει την είσοδο μη υπηκόων του στην επικράτειά του (...). Επίσης, αναφορικά με τη μετανάστευση, το άρθρο 8 δεν θεωρείται ότι επιβάλλει σε ένα κράτος τη γενική υποχρέωση του σεβασμού της επιλογής των έγγαμων ζευγαριών σχετικά με τη χώρα της κοινής διαμονής τους και της χορήγησης άδειας για οικογενειακή επανένωση εντός της επικράτειάς της. Για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των υποχρεώσεων του κράτους, πρέπει να εξετάζονται τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης (...).

39. Κατά συνέπεια, στην υπό κρίση υπόθεση, εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφασίσει κατά πόσο ισχύει ότι η μετακόμιση του Ersin στην Ελβετία είναι ο μόνος τρόπος για τον κο Gül να απολαύσει το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή με τον υιό του.

42. Λαμβάνοντας υπόψη το χρονικό διάστημα που έχουν ζήσει ο κος και η κα Gül στην Ελβετία δεν θα ήταν εύκολο, ομολογουμένως, να επιστρέψουν στην Τουρκία, αλλά δεν υπάρχουν, στην πραγματικότητα, εμπόδια που να τους αποτρέπουν από τη δημιουργία οικογενειακής ζωής στην Τουρκία. Η δυνατότητα αυτή καθίσταται ακόμη πιο εφικτή επειδή ο Ersin ζει όλη του τη ζωή εκεί και, επομένως, έχει μεγαλώσει μέσα στο πολιτιστικό και γλωσσικό περιβάλλον της χώρας του. Στο σημείο αυτό, γίνεται μνεία ότι τα πραγματικά περιστατικά δεν είναι ίδια με αυτά στην υπόθεση *Berrehab*, όπου η κόρη ενός προσφεύγοντα από το Μαρόκο είχε γεννηθεί στην Ολλανδία και έζησε όλη της τη ζωή εκεί (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση για την υπόθεση *Berrehab*, σκέψη 8, σκέψη 7).

43. Λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά τα ζητήματα, και αν και το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η κατάσταση της οικογένειας Gül είναι πολύ δύσκολη από ανθρωπιστικής απόψεως, κρίνει ότι η Ελβετία δεν παρέβη τις υποχρεώσεις που απορρέουν δυνάμει του άρθρου 8, παρ. 1 και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει καμιά προσβολή του δικαιώματος του προσφεύγοντα στην οικογενειακή ζωή κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου.

Εξάρτηση

Σε πολλές χώρες η έκδοση άδειας παραμονής για κάποιον που εισέρχεται σε μια χώρα, για τους σκοπούς της οικογενειακής επανένωσης, προϋποθέτει είτε:

- (α) την ύπαρξη και ισχύ της άδειας, είτε για λόγους εργασίας ή διεθνούς προστασίας, ενός κύριου κατόχου άδειας, συνήθως κάποιου που μετανάστευσε εκεί πρώτος, ή
- (β) τη συγγενείά του με υπήκοο της χώρας.

Και στις δύο περιπτώσεις αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εξάρτησή της από την ύπαρξη της σχέσης με το εν λόγω άτομο.

Τα διεθνή όργανα και οι μηχανισμοί για τα δικαιώματα του ανθρώπου έχουν αναγνωρίσει την ευαλωτότητα των γυναικών των οποίων οι άδειες παραμονής εξαρτώνται από την απασχόλησή τους ή τη σχέση τους με τον σύντροφό τους. Η ΕΕΔΚΓ (Επιτροπή του ΟΗΕ για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών) συνέστησε τη θέσπιση κανονισμών από τα κράτη που να επιτρέπουν σε μια εργαζόμενη μετανάστρια, η οποία έχει λάβει άδεια παραμονής με βάση τη χορηγία ενός εργοδότη ή του συζύγου της να συνεχίσει να διαμένει νόμιμα στη χώρα, εφόσον παραιτηθεί από την εργασία της ή εγκαταλείψει τον σύζυγό της λόγω κακοποιητικής συμπεριφοράς ή απολυθεί από την εργασία της μετά την υποβολή καταγγελιών για την εν λόγω κακοποιητική συμπεριφορά. Η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει συναφώς συστήσει την εξέταση χορήγησης από τα κράτη ανεξάρτητου δικαιώματος διαμονής σε μετανάστριες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

Γενική Σύσταση αριθ. 26 της ΕΕΔΚΓ σχετικά με τις εργαζόμενες μετανάστριες, έγγραφο CEDAW/C/2009/WP.1/R (2008)

26. (στ) Κανονισμοί για διαμονή χωρίς διακρίσεις: όταν οι άδειες διαμονής των εργαζόμενων μεταναστριών προϋποθέτουν τη χορηγία ενός εργοδότη ή του συζύγου, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να θεσπίσουν διατάξεις που αφορούν το ανεξάρτητο καθεστώς διαμονής. Οι κανονισμοί πρέπει να θεσπιστούν ώστε να επιτρέπουν τη νόμιμη παραμονή μιας γυναίκας που εγκαταλείπει τον εργοδότη της ή τον σύζυγό της λόγω κακοποιητικής συμπεριφοράς ή απολύεται λόγω της υποβολής καταγγελίας για την εν λόγω κακοποιητική συμπεριφορά (άρθρο 2, περ. στ')

Σύσταση Rec (2002)5 Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη για την προστασία των γυναικών από τη βία

24. ... συγκεκριμένα, να εξασφαλίσουν ότι όλες οι υπηρεσίες και τα ένδικα μέσα που υπάρχουν για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας παρέχονται σε μετανάστριες κατόπιν αιτήματός τους.

59. ... να εξετάσουν, κατά περίπτωση, τη χορήγηση ανεξάρτητου δικαιώματος διαμονής σε μετανάστριες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας ώστε να μπορούν να εγκαταλείψουν τους βίαιους συζύγους χωρίς να πρέπει να φύγουν από τη χώρα υποδοχής.

Σύσταση Rec(2002)4 Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη για το νομικό καθεστώς των ατόμων που γίνονται δεκτά λόγω οικογενειακής επανένωσης, εγκεκριμένη από την Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 26 Μαρτίου 2002 στην 790η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών

I. Αυτονομία του καθεστώτος διαμονής του μέλους της οικογένειας σε σχέση με αυτό του κύριου κατόχου του δικαιώματος.

1. Μετά από περίοδο τεσσάρων ετών νόμιμης διαμονής, τα ενήλικα μέλη της οικογένειας πρέπει να λαμβάνουν μια αυτόνομη άδεια διαμονής, ανεξάρτητη από αυτή του κύριου κατόχου.

2. Σε περίπτωση διαζυγίου, χωρισμού ή θανάτου του κύριου κατόχου, το μέλος της οικογένειας που είναι νόμιμος κάτοικος για τουλάχιστον ένα έτος μπορεί να υποβάλει αίτηση για αυτόνομη άδεια διαμονής. Τα κράτη μέλη θα εξετάσουν δεόντως τις εν λόγω αιτήσεις. Στις αποφάσεις τους, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, Επιτροπή ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, έγγραφο CRC/GC/2005/6, 1η Σεπτεμβρίου 2005

80. «(...) Η αναζήτηση της οικογένειας αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο κάθε έρευνας για την ανεύρεση βιώσιμης λύσης και πρέπει να εφαρμόζεται κατά προτεραιότητα εκτός εάν η σχετική διαδικασία ή ο τρόπος διεκπεραίωσής της αντιβαίνουν στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ή ενέχουν κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα των αναζητούμενων προσώπων. Σε κάθε περίπτωση, στις δραστηριότητες αναζήτησης δεν πρέπει να αναφέρεται το καθεστώς του παιδιού, δηλαδή εάν είναι αιτών άσυλο ή πρόσφυγας.»

(...)

Η οικογενειακή επανένωση στη χώρα καταγωγής δεν εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και άρα δεν πρέπει να εφαρμοστεί ως βιώσιμη λύση όταν για «βάσιμους λόγους θεωρείται» ότι ο επαναπατρισμός του θα οδηγήσει σε παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Αυτός ο κίνδυνος τεκμηριώνεται ακράδαντα όταν αναγνωρίζεται στο παιδί το καθεστώς του πρόσφυγα ή όταν οι αρμόδιες αρχές αποφασίζουν ότι υποχρεούνται να εφαρμόσουν την αρχή της μη επαναπροώθησης (συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και 6 και 7 του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων). Ομοίως, η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα αποτελεί νομικά δεσμευτικό εμπόδιο για την επιστροφή του παιδιού πρόσφυγα στη χώρα καταγωγής και άρα για την οικογενειακή συνένωση σ' αυτήν τη χώρα. Οι ήσσονος σημασίας κίνδυνοι που μπορεί να αντιμετωπίσει το παιδί επιστρέφοντας στη χώρα καταγωγής και άλλες ανησυχίες, για παράδειγμα οι αδιάκριτες συνέπειες της γενικευμένης βίας που πλήττουν το παιδί, πρέπει να εξισορροπούνται με άλλα δικαιώματα του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών του περαιτέρω χωρισμού της οικογένειας. Σε αυτό το πλαίσιο υπενθυμίζεται ότι η προστασία της ζωής του παιδιού έχει πρωταρχική σημασία και αποτελεί προϋπόθεση για την απόλαυση οιαδήποτε άλλου δικαιώματος.

83. Τα κράτη καλούνται να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει των άρθρων 9 και 10 της Σύμβασης και να επιτρέψουν την οικογενειακή επανένωση στο έδαφός τους όταν για λόγους νομικούς ή για λόγους που άπτονται της εφαρμογής της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι ανέφικτη η οικογενειακή επανένωση στη χώρα καταγωγής. Σε αυτό το πλαίσιο υπενθυμίζεται ειδικότερα στα κράτη ότι «κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα συμβαλλόμενο κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα συμβαλλόμενα κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα» και «δεν επισύρει η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του» (άρθρο 10, παρ. 1). Οι χώρες καταγωγής υποχρεούνται να σέβονται «το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου συμβαλλόμενου κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα» (άρθρο 10, παρ. 2).

Συμπέρασμα Εκτελεστικής Επιτροπής, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Αρ. 24

7. «(...) πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για τον εντοπισμό των γονέων ή άλλων στενών συγγενών των ασυνόδευτων ανηλίκων»

Καταληκτικές παρατηρήσεις για τη Δανία, ΔΣΑΠΔ, έγγραφο CCPR/CO/70/DNK, 15 Νοεμβρίου 2000

Παράγραφος 15

Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, δυνάμει του Νόμου περί Αλλοδαπών, άρθρο 40, περ. γ' οι Αρχές Μετανάστευσης μπορούν να ζητήσουν τη διενέργεια εξέτασης DNA ενός αιτούντα και των ατόμων με τα οποία ο αιτών ισχυρίζεται ότι διατηρεί οικογενειακούς δεσμούς στους οποίους πρέπει να βασίζεται η χορήγηση της άδειας διαμονής. Η εξέταση DNA μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις για το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής δυνάμει του άρθρου 17 του Συμφώνου. Η Δανία οφείλει να διασφαλίσει ότι η εν λόγω εξέταση χρησιμοποιείται μόνο όταν είναι αναγκαίο και ενδείκνυται για τον προσδιορισμό των οικογενειακών δεσμών στους οποίους βασίζεται η χορήγηση μιας άδειας διαμονής (...).

Καταληκτικές παρατηρήσεις για Γαλλία, ΔΣΑΠΔ, έγγραφο CCPR/C/FRA/CO/4, 31 Ιουλίου 2008

Η Επιτροπή ανησυχεί για τον χρόνο διεκπεραίωσης των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης για αναγνωρισμένους πρόσφυγες. Επισημαίνει επίσης ότι η διαδικασία που επιτρέπει τη χρήση της εξέτασης DNA ως τρόπου απόδειξης της γονικής σχέσης για τον σκοπό της οικογενειακής επανένωσης, που θεσπίστηκε με το άρθρο 13 του Νόμου με αρ. 2007/1631 της 20ης Νοεμβρίου 2007, ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα σχετικά με τη συμβατότητά του με τα άρθρα 17 και 23 του Συμφώνου, παρά τον προαιρετικό χαρακτήρα και τις διαδικαστικές εγγυήσεις που παρέχονται από τον νόμο (άρθρα 17 και 23)

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ

Σύμφωνα με τον Χάρτη της ΕΕ, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και να γίνεται σεβαστό το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού (άρθρο 24) καθώς επίσης και το δικαίωμα στην οικογενειακή και ιδιωτική ζωή (άρθρο 7).

Οδηγία οικογενειακής επανένωσης

Η οικογενειακή επανένωση των υπηκόων τρίτης χώρας στην ΕΕ διέπεται από την οδηγία της οικογενειακής επανένωσης του 2003. Οι διατάξεις της έχουν διευκρινιστεί περαιτέρω από τη νομολογία του ΔΕΕ και το 2014 από τις [Ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές που εκδόθηκαν ως ανακοίνωση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή](#).

Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι η οδηγία καλεί τα κράτη μέλη, σε ειδικές περιπτώσεις, να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση ορισμένων μελών της οικογένειας του συντηρούντα, χωρίς περιθώριο εκτίμησης (ΔΕΕ, C-540/03).

Το ΔΕΕ διευκρίνισε περαιτέρω ότι οι διατάξεις της οδηγίας για την οικογενειακή επανένωση απαιτούν από τα κράτη να διασφαλίσουν ότι η οικογενειακή επανένωση είναι ο γενικός κανόνας (σκέψη 43 της υπόθεσης Chakroun). Το περιθώριο εκτίμησης που αναφέρεται στην οδηγία πρέπει να «ερμηνεύεται συσταλτικώς». Η ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας δεν πρέπει να στερεί από αυτές την πρακτική τους αποτελεσματικότητα.

Το ΔΕΕ τόνισε επίσης ότι τα κράτη πρέπει «να εξετάζουν τις αιτήσεις οικογενειακής επανενώσεως προς το συμφέρον των ενδιαφερομένων τέκνων και προς διευκόλυνση της οικογενειακής ζωής» (Ο., S. & L.).

C-540/03, EP κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔΕΕ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006

[...] Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη συγκεκριμένες θετικές υποχρεώσεις, στις οποίες αντιστοιχούν σαφώς καθορισμένα δικαιώματα, καθόσον, στις περιπτώσεις που ορίζει η οδηγία, το εν λόγω άρθρο επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση ορισμένων μελών της οικογένειας του συντηρούντος, χωρίς να δύνανται να κάνουν χρήση της εξουσίας τους εκτιμήσεως (σκέψη 60).

[...] όπως προκύπτει από το άρθρο 17 της οδηγίας, η διάρκεια διαμονής στο κράτος μέλος αποτελεί απλώς και μόνον ένα από τα στοιχεία που το κράτος μέλος οφείλει να λαμβάνει υπόψη κατά την εξέταση μιας αιτήσεως και ότι περίοδος αναμονής δεν μπορεί να επιβάλλεται χωρίς να συνεκτιμάται, σε ειδικές περιπτώσεις, το σύνολο των ασκούντων επιρροή στοιχείων (σκέψη 99)

C-578/08, Chakroun, ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Μαρτίου 2010

43. (...) Δεδομένου ότι, κατά γενικό κανόνα, η οικογενειακή επανένωση επιτρέπεται, η κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, αρχή και στοιχείο γ', της οδηγίας δυνατότητα πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς. Εξάλλου, το περιθώριο εκτιμήσεως που παρέχεται στα κράτη μέλη δεν πρέπει να χρησιμοποιείται με τρόπο που να αντιβαίνει προς τον σκοπό της οδηγίας, ο οποίος συνίσταται στο να διευκολύνει την οικογενειακή επανένωση, ούτε προς την πρακτική αποτελεσματικότητά της.

64. [...] της ανάγκης οι διατάξεις της οδηγίας 2003/86 να μην ερμηνεύονται συσταλτικώς και να μη καθίστανται άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας, [...]

C-356/11 και C-357/11, O. και S. και L., ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012

81. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές, κατά την εφαρμογή της οδηγίας 2003/86 και την εξέταση των αιτήσεων οικογενειακής επανενώσεως, πρέπει να προβαίνουν σε ισόρροπη και εύλογη εκτίμηση όλων των εμπλεκόμενων συμφερόντων, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων τέκνων.

82. [...] η δυνατότητα αυτή πρέπει να ασκείται υπό το πρίσμα των άρθρων 7 και 24, παράγραφοι 2 και 3, του Χάρτη, τα οποία επιβάλλουν στα κράτη μέλη να εξετάζουν τις αιτήσεις οικογενειακής επανενώσεως προς το συμφέρον των ενδιαφερομένων τέκνων και προς διευκόλυνση της οικογενειακής ζωής, χωρίς να θίγουν τον σκοπό της οδηγίας αυτής και την πρακτική της αποτελεσματικότητας. [...]

Προϋποθέσεις

Η οδηγία επιτρέπει στα κράτη μέλη να ορίζουν ορισμένες προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων: έξοδα, κατάλυμα, υγειονομική ασφάλιση, επαρκείς πόρους, μέτρα προένταξης κ.λπ. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι απαιτείται πάντοτε να γίνεται ατομική αξιολόγηση της κάθε περίπτωσης και ότι ο στόχος της οδηγίας είναι η προώθηση της οικογενειακής επανένωσης και η πρακτική αποτελεσματικότητά αυτής.

Οδηγία οικογενειακής επανένωσης

Άρθρο 7(1)

Κατά την υποβολή της αίτησης οικογενειακής επανένωσης, το οικείο κράτος μέλος μπορεί να απαιτήσει το πρόσωπο που υπέβαλε την αίτηση να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία ότι ο συντηρών διαθέτει:

α) κατάλυμα το οποίο να θεωρείται κανονικό για αντίστοιχη οικογένεια στην αυτή περιοχή και το οποίο να πληροί τις γενικές προδιαγραφές ασφάλειας και υγιεινής που ισχύουν στο οικείο κράτος μέλος,

β) ασφάλιση ασθένειας για τον ίδιο/την ίδια και τα μέλη της οικογένειάς του/της, που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων, οι οποίοι συνήθως καλύπτονται για τους ημεδαπούς στο οικείο κράτος μέλος,

γ) σταθερούς και τακτικούς πόρους, επαρκείς για τη συντήρηση του ίδιου/της ίδιας και των μελών της οικογένειάς του/της, χωρίς να απαιτείται προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής του συγκεκριμένου κράτους μέλους. Τα κράτη μέλη αξιολογούν τους πόρους αυτούς με βάση τη φύση και τον τακτικό χαρακτήρα τους και μπορούν να λαμβάνουν υπόψη το επίπεδο των κατώτατων εθνικών μισθών και συντάξεων καθώς και τον αριθμό των μελών της οικογένειας.

Τα κριτήρια για τις προϋποθέσεις της οικογενειακής επανένωσης δεν πρέπει να εισάγουν διακρίσεις. Τα χρησιμοποιούμενα από τα κράτη μέλη κριτήρια πρέπει να είναι διαφανή και σαφώς καθορισμένα στην εθνική νομοθεσία.⁶

Η φράση «χωρίς να απαιτείται προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής» έχει ερμηνευθεί στην υπόθεση Chakroun.

C-578/08, Chakroun, απόφαση της 4ης Μαρτίου 2010:

1. Η φράση «προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής» που περιλαμβάνεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, αρχή και στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/86 της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, έχει την έννοια ότι απαγορεύει σε κράτος μέλος να θεσπίζει ρύθμιση περί οικογενειακής επανένωσης έχουσα ως συνέπεια την μη παροχή της δυνατότητας αυτής σε συντηρούντα ο οποίος έχει προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία ότι διαθέτει σταθερούς και τακτικούς πόρους, επαρκείς για την κάλυψη των γενικώς αναγκαίων εξόδων διαβίωσης του ίδιου και των μελών της οικογένειάς του, ο οποίος όμως, παρά ταύτα, λαμβανομένου υπόψη του επιπέδου των εισοδημάτων του, μπορεί να ζητήσει ειδική αρωγή για την αντιμετώπιση ιδιαιτέρων, επί ατομικής βάσεως καθοριζομένων και αναγκαίων, εξόδων διαβίωσης, καθώς και εξαρτώμενες από το εισόδημα επιστροφές φόρων εκ μέρους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή ενισχυτικά του εισοδήματος μέτρα στο πλαίσιο της περί ελαχίστου εισοδήματος πολιτικής δήμων ή κοινοτήτων.

2. Η οδηγία 2003/86, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, ιδίως δε το άρθρο 2, αρχή και στοιχείο δ', έχει την έννοια ότι η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως η οποία, όσον αφορά τη σχετική με τους πόρους προϋπόθεση του άρθρου 7, παράγραφος 1, αρχή και στοιχείο γ', της ίδιας οδηγίας, διακρίνει ανάλογα με το αν οι οικογενειακοί δεσμοί έχουν δημιουργηθεί πριν ή μετά την είσοδο του συντηρούντος στο κράτος μέλος υποδοχής.

⁶ Ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές (Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52014DC0210>)

Μέτρα ενσωμάτωσης

Οδηγία οικογενειακής επανένωσης

Μέτρα ενσωμάτωσης Άρθρου 7(2)

Τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν από τους υπηκόους των τρίτων χωρών να συμμορφωθούν με μέτρα ενσωμάτωσης, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της οδηγίας 2003/86/ΕΕ

4.5 Μέτρα ενσωμάτωσης

(...) Τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν την απαίτηση συμμόρφωσης των μελών της οικογένειας με τα μέτρα ενσωμάτωσης δυνάμει του άρθρου 7, παρ. 2, αλλά αυτό δεν πρέπει να ισοδυναμεί με απόλυτο απαίτηση από την οποία εξαρτάται το δικαίωμα για την οικογενειακή επανένωση. Ο χαρακτήρας των μέτρων ενσωμάτωσης του άρθρου 7, παρ. 2 είναι διαφορετικός από τις απαιτήσεις που προβλέπονται στα άρθρα 4, παρ. 1 και 7, παρ. 1. Πρώτον, η ρήτρα standstill του άρθρου 4, παρ. 1 [52] επιτρέπει στα κράτη μέλη να εξακριβώσουν για παιδιά άνω των 12 ετών που φθάνουν στη χώρα ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα μέλη των οικογενειών τους κατά πόσο πληρούν τον όρο ενσωμάτωσης προτού χορηγήσουν άδεια εισόδου και διαμονής [53]. Δεύτερον, δυνάμει του άρθρου 7, παρ. 1, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν αποδείξεις ότι πληρούνται ή ότι μπορούν να εκπληρωθούν οι προϋποθέσεις με βάση μια εύλογη πρόβλεψη. Ως εκ τούτου, οι προϋποθέσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως προσαπαιτούμενα, την εκπλήρωση των οποίων ζητούν τα κράτη μέλη από τον συντηρούντα πριν χορηγήσουν άδεια εισόδου και διαμονής στα μέλη της οικογένειάς του.

Αντίθετα, το άρθρο 7, παρ. 2 επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαιτήσουν από τους υπηκόους τρίτων χωρών να συμμορφωθούν με τα μέτρα ενσωμάτωσης. Τα κράτη μέλη μπορούν να ζητήσουν από τα μέλη της οικογένειας να καταβάλλουν εύλογες προσπάθειες να αποδείξουν τη θέλησή τους να ενσωματωθούν, για παράδειγμα, απαιτώντας τη συμμετοχή σε μαθήματα εκμάθησης της γλώσσας ή ένταξης, πριν ή μετά την άφιξη. Δεδομένου ότι σκοπός των μέτρων αυτών είναι η διευκόλυνση της διαδικασίας ενσωμάτωσης, αυτό υποδηλώνει ότι ο τρόπος που τα κράτη μέλη αντιλαμβάνονται την εν λόγω δυνατότητα δεν μπορεί να αξιοποιείται απεριόριστα.

Το άρθρο 7, παρ. 2 καταλήγει στη δυνατότητα να κληθεί ένας μετανάστης να καταβάλει τις αναγκαίες προσπάθειες για να είναι σε θέση να ζει την καθημερινότητά του στην κοινωνία που πρέπει να ενταχθεί και στη δυνατότητα για τα κράτη μέλη να εξακριβώσουν εάν το εν λόγω άτομο παρουσιάζει την απαιτούμενη θέληση να ενταχθεί στο νέο του περιβάλλον. Η εξακρίβωση της θέλησης για ενσωμάτωση μπορεί να λάβει τη μορφή εξέτασης βασικών δεξιοτήτων που θεωρούνται απαραίτητες για τον σκοπό αυτόν. Η εξέταση πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στο φύλο ώστε να λαμβάνει υπόψη της την ειδική κατάσταση μερικών γυναικών που ενδέχεται, για παράδειγμα να έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Το επίπεδο δυσκολίας της εξέτασης, το κόστος συμμετοχής, η προσβασιμότητα στο εκπαιδευτικό υλικό που απαιτείται για την προετοιμασία μιας τέτοιας εξέτασης ή η προσβασιμότητα της ίδιας της εξέτασης δεν πρέπει, στην πράξη, να συνιστούν εμπόδια που δυσχεραίνουν την επίτευξη του σκοπού αυτού [54]. **Με άλλα λόγια, τα μέτρα ενσωμάτωσης που μπορεί να απαιτήσει ένα κράτος μέλος δεν πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα μια υποχρεωτική επίδοση η οποία, στην πράξη, πρόκειται για ένα μέτρο το οποίο περιορίζει τη δυνατότητα για οικογενειακή επανένωση. Τα μέτρα πρέπει, αντιθέτως, να**

συμβάλλουν στην επίτευξη της οικογενειακής επανένωσης.

Επιπλέον, τα μέτρα ενσωμάτωσης πρέπει να είναι αναλογικά και να εφαρμόζονται με την αναγκαία ευελιξία ώστε να διασφαλιστεί ότι, κατά περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις, η άδεια για οικογενειακή επανένωση χορηγείται ακόμη και όπου δεν πληρούνται οι απαιτήσεις ενσωμάτωσης [55]. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν αποτελεσματική δυνατότητα εξαιρέσης, αναβολής ή άλλων μορφών μέτρων ενσωμάτωσης στην περίπτωση ορισμένων ειδικών ζητημάτων ή ατομικών περιστάσεων του εν λόγω μετανάστη.

Οι ειδικές ατομικές περιστάσεις που μπορούν να ληφθούν υπόψη είναι, για παράδειγμα, οι γνωστικές ικανότητες, η ευάλωτη θέση του εν λόγω ατόμου, οι ειδικές περιπτώσεις αδυναμίας πρόσβασης σε εγκαταστάσεις εκπαίδευσης ή εξέτασης ή άλλες καταστάσεις εξαιρετικής δυσχέρειας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί επίσης στο γεγονός ότι σε αρκετά μέρη του κόσμου οι γυναίκες και τα κορίτσια έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και ενδέχεται να έχουν χαμηλότερο επίπεδο αλφαριθμητισμού σε σύγκριση με τους άνδρες. **Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να αρνηθούν την είσοδο και την παραμονή στην επικράτειά τους στο μέλος μιας οικογένειας για το οποίο γίνεται αναφορά στο άρθρο 4, παρ. 1 με μοναδικό λόγο ότι το συγκεκριμένο μέλος της οικογένειας δεν πέτυχε στην εξέταση ενσωμάτωσης που προβλέπεται στη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους [56].**

Η Επιτροπή εκτιμά ότι τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν τα απαραίτητα μέτρα ενσωμάτωσης ώστε τα μέλη της οικογένειας να μαθαίνουν σχετικά με τη νέα χώρα διαμονής και να αποκτήσουν γλωσσικές δεξιότητες που μπορούν να διευκολύνουν τη διαδικασία ενσωμάτωσης. Επομένως, η Επιτροπή εκτιμά ότι τα μαθήματα εκμάθησης της γλώσσας και ενσωμάτωσης πρέπει να είναι προσβάσιμα (διαθέσιμα σε αρκετές περιοχές), να παραδίδονται δωρεάν και να είναι προσαρμοσμένα στις ατομικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων των ιδιαίτερων αναγκών κάθε φύλου (π.χ. εγκαταστάσεις παιδικής μέριμνας). Αν και τα προαναχωρησιακά μέτρα ενσωμάτωσης βοηθούν τους μετανάστες να προετοιμαστούν για τη νέα τους ζωή στη χώρα υποδοχής παρέχοντας πληροφορίες και εκπαίδευση πριν τη μετακίνησή τους, τα μέτρα ενσωμάτωσης είναι συνήθως πιο αποτελεσματικά στη χώρα υποδοχής.

Περίοδος αναμονής (Άρθρο 8 Οδηγία οικογενειακής επανένωσης)

Οι **ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές** της ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διευκρινίζουν ότι δεν πρέπει να επιβάλλεται ίση περίοδος αναμονής για όλους τους αιτούντες.

C-540/03, ΕΡ κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006

«η διάρκεια κατοικίας στο κράτος μέλος αποτελεί απλώς και μόνον ένα από τα στοιχεία που το κράτος μέλος οφείλει να λαμβάνει υπόψη κατά την εξέταση μιας αιτήσεως και ότι περίοδος αναμονής δεν μπορεί να επιβάλλεται χωρίς να συνεκτιμάται, σε ειδικές περιπτώσεις, το σύνολο των ασκούντων επιρροή στοιχείων» (σκέψη 99), «ενώ μεριμνούν ώστε να λαμβάνεται δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον του ανήλικου τέκνου» (σκέψη 101).

Σκοπός: «να εξασφαλίσουν ότι η οικογενειακή επανένωση θα πραγματοποιηθεί υπό ευνοϊκές συνθήκες, αφότου ο συντηρών θα έχει διαμείνει στο κράτος υποδοχής επί διάστημα επαρκές ώστε να μπορεί να εικάζεται σταθερή εγκατάσταση και ορισμένος βαθμός ενσωματώσεως των μελών της οικογένειάς του».

Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής: [Ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές](#)

4.6 Περίοδος αναμονής

(...) Το ΔΕΕ επισημαίνει ότι η διάρκεια της διαμονής στο κράτος μέλος αποτελεί απλώς και μόνον ένα από τα στοιχεία που το κράτος μέλος οφείλει να λαμβάνει υπόψη κατά την εξέταση μιας αιτήσεως και ότι η περίοδος αναμονής δεν μπορεί να επιβάλλεται χωρίς να συνεκτιμάται, σε ειδικές περιπτώσεις, το σύνολο των ασκούντων επιρροή στοιχείων, μεριμνώντας παράλληλα ώστε να λαμβάνεται δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον του ανήλικου τέκνου. (...)

Έξοδα

Οι ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές αποσαφήνισαν ότι επιτρέπεται η πραγματοποίηση εύλογων και αναλογικών εξόδων διαχείρισης των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης. Αποσαφηνίζεται επίσης ότι υπάρχει περιορισμένο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας για τα κράτη μέλη σχετικά με το επίπεδο των εξόδων, δεδομένου ότι πρέπει να μεριμνήσουν ώστε να μην υπονομευθεί η εκπλήρωση των στόχων και η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας. Το ύψος των εξόδων διαχείρισης δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο στην άσκηση του δικαιώματος για οικογενειακή επανένωση. Τα έξοδα πρέπει να είναι αναλογικά σε σύγκριση με αυτά για ανάλογες εθνικές άδειες.

Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής: [Ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές](#)

3.1. Υποβολή αίτησης

(...) Τα κράτη μέλη επιτρέπεται να χρεώνουν εύλογα, αναλογικά έξοδα διαχείρισης για μια αίτηση οικογενειακής επανένωσης και διαθέτουν περιορισμένο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στον καθορισμό των εν λόγω χρεώσεων, εφόσον δεν υπονομεύουν την επίτευξη των σκοπών και την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας [32]. Το ύψος των εξόδων δεν πρέπει να έχει ως στόχο ή αποτέλεσμα να δημιουργήσει εμπόδια στην άσκηση του δικαιώματος της οικογενειακής επανένωσης. Υψηλά έξοδα με σημαντική οικονομική επίπτωση σε υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι πληρούν τους όρους που προβλέπονται από την οδηγία ενδέχεται να τους εμποδίσουν να ασκήσουν τα δικαιώματα που απορρέουν από την οδηγία και, κατά συνέπεια, να είναι *per se* υπερβολικά και δυσανάλογα [33]. Τα έξοδα που επιβάλλονται σε υπηκόους τρίτων χωρών και τα μέλη των οικογενειών τους δυνάμει της οδηγίας 2003/86 μπορούν να συγκριθούν με αυτά που επιβάλλονται σε υπηκόους των κρατών μελών για την έκδοση παρόμοιων εγγράφων, ώστε να αξιολογηθεί εάν τα έξοδα για τους υπηκόους τρίτων χωρών είναι αναλογικά, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα άτομα αυτά δεν βρίσκονται σε πανομοιότυπες καταστάσεις [34]. Για την προώθηση του βέλτιστου συμφέροντος των παιδιών, η Επιτροπή παροτρύνει τα κράτη μέλη να εξαιρούν από τα έξοδα διαχείρισης τις αιτήσεις που υποβάλλονται από ανήλικους. Σε περίπτωση που απαιτείται θεώρηση εισόδου σε ένα κράτος μέλος, οι όροι έκδοσης της εν λόγω θεώρησης πρέπει να διευκολύνεται και η θεώρηση πρέπει να χορηγείται χωρίς επιπλέον έξοδα διαχείρισης.

5.1 Θεωρήσεις εισόδου και παραμονής μακράς διάρκειας και άδειες παραμονής

(...) Επιτρέπονται τα έξοδα διαχείρισης για θεωρήσεις, αλλά δεν πρέπει να είναι υπερβολικά ή δυσανάλογα. Δεν πρέπει να επιβάλλονται με στόχο ή αποτέλεσμα να δημιουργείται εμπόδιο στην άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την οδηγία και, ως εκ τούτου, να καταργείται η πρακτική αποτελεσματικότητά της.

6.1.2. Έλλειψη επίσημων αποδεικτικών στοιχείων

(...) Η οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να επιβάλλουν χρεώσεις σε πρόσφυγες ή αιτούντες για εξετάσεις DNA ή άλλου είδους έρευνες. Ωστόσο, τα έξοδα διαχείρισης δεν πρέπει να είναι υπερβολικά ή δυσανάλογα ώστε να δημιουργούν εμπόδιο στην άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την οδηγία και, ως εκ τούτου, να καταργείται η πρακτική αποτελεσματικότητά της [74]. Κατά τον καθορισμό των ενδεχόμενων εξόδων, η Επιτροπή εκτιμά ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ιδιαίτερη κατάσταση των προσφύγων και παροτρύνει τα κράτη μέλη να επιβαρύνονται με τα έξοδα εξέτασης DNA, ειδικά εάν επιβάλλονται σε πρόσφυγα ή στα μέλη της οικογένειάς του.

Τα κράτη πρέπει να προβλέπουν εξαίρεση από την εξέταση σε μεμονωμένες περιπτώσεις ενώ τα έξοδα εξέτασης δεν πρέπει να είναι πολύ υψηλά και να παρεμποδίζουν την άσκηση του δικαιώματος για οικογενειακή επανένωση (Βλ. κατωτέρω τις προτάσεις της γενικής εισαγγελία AG Kokott στην υπόθεση C-153/14). Πρέπει να τονιστεί ότι οι προτάσεις της Γενικής Εισαγγελία δεν ευνοούν το σκεπτικό της απόφασης που εδράζεται και στο διεθνές δίκαιο, αλλά αφορούν μόνο το δίκαιο της ΕΕ.

Προτάσεις Γενικής Εισαγγελέα στην υπόθεση C-153/14 K και A:

Οι προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα αναφέρουν ότι η οικογενειακή επανένωση, στην περίπτωση έγγαμων ζευγαριών, που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών, μπορεί καταρχήν να εξαρτάται από τον/τη σύζυγο, που σκοπεύει να επανενωθεί με την οικογένεια, ολοκληρώνοντας επιτυχώς την εξέταση που αφορά τις βασικές γνώσεις για τη χώρα υποδοχής και τη γλώσσα της. Τα κράτη πρέπει να επιτρέπουν να παρέχεται εξαίρεση από την εξέταση σε μεμονωμένες περιπτώσεις, και τα έξοδα εξέτασης δεν πρέπει να είναι πολύ υψηλά και να παρεμποδίζουν την άσκηση του δικαιώματος για οικογενειακή επανένωση.

Η Γενική Εισαγγελέα θεώρησε ότι η ολλανδική νομοθεσία είναι, ωστόσο, δυσανάλογη και ασύμβατη με την οδηγία εάν δεν αίρεται η εκπλήρωση της σχετικής υποχρέωσης υποβολής σε εξετάσεις, η οποία δεν είναι εύλογη, λαμβανομένης υπόψη της ατομικής καταστάσεως του προσώπου που επιθυμεί να εισέλθει στη χώρα στο πλαίσιο ασκήσεως του δικαιώματος οικογενειακής επανενώσεως, ή εάν λόγω των ειδικών περιστάσεων της εκάστοτε περιπτώσεως συντρέχουν λόγοι που επιβάλλουν τη χορήγηση αδείας επανενώσεως παρά την αποτυχία στις εξετάσεις.

Σύμφωνα με τη Γενική Εισαγγελέα Kokott, εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά τη συμμετοχή σε εξετάσεις κοινωνικοπολιτικής ενσωματώσεως όπως οι επίμαχες από την καταβολή τελών αντιβαίνει στην οδηγία 2003/86/ΕΚ, εάν τα τέλη αυτά και η είσπραξή τους είναι ικανά να αποτελέσουν εμπόδιο στην άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανενώσεως από όσους το επιθυμούν.

Διάρκεια διαδικασιών (άρθρο 5, παρ. 4 της οδηγίας οικογενειακής επανένωσης)

Κατά γενικό κανόνα, μια τυπική αίτηση σε συνθήκες κανονικού φόρτου εργασίας πρέπει να διεκπεραιώνεται αμελλητί χωρίς περιττή καθυστέρηση. Σε συνθήκες υπερβολικού φόρτου εργασίας που υπερβαίνει τις διοικητικές ικανότητες ή όταν η αίτηση απαιτεί περαιτέρω εξέταση, μπορεί να αιτιολογηθεί το μέγιστο χρονικό όριο των εννέα μηνών (9 μήνες από την ημερομηνία πρώτης υποβολής της αίτησης, όχι από τη στιγμή κοινοποίησης της παραλαβής της αίτησης). Η παράταση πέραν των 9 μηνών αιτιολογείται μόνο «σε εξαιρετικές περιπτώσεις που έχουν σχέση με το σύνθετο χαρακτήρα της εξέτασης [συγκεκριμένης] αίτησης» (άρθρο 5, παρ. 4, δεύτερο εδάφιο). Η παρέκκλιση πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς και κατά περίπτωση. Τα κράτη μέλη πρέπει να αιτιολογούν την παράταση.

Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής: [Ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές](#)

3.3. Διάρκεια διαδικασιών

Το άρθρο 5, παρ. 4 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να επιδίδουν έγγραφη κοινοποίηση της απόφασης επί μιας αιτήσεως το συντομότερο δυνατόν. Η αιτιολογική σκέψη 13 ορίζει ότι οι διαδικασίες εξέτασης των αιτήσεων αυτές θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές και διαχειρίσιμες, λαμβάνοντας υπόψη το συνήθη φόρτο εργασίας των διοικήσεων των κρατών μελών.

Κατά συνέπεια, ως γενικός κανόνας, μια τυπική αίτηση σε συνθήκες κανονικού φόρτου εργασίας πρέπει να διεκπεραιώνεται αμελλητί χωρίς περιττή καθυστέρηση. Εάν ο φόρτος εργασίας υπό εξαιρετικές συνθήκες υπερβαίνει τις διοικητικές ικανότητες ή εάν η αίτηση απαιτεί περαιτέρω εξέταση, μπορεί να δικαιολογηθεί το μέγιστο χρονικό όριο των εννέα μηνών. Η προθεσμία των εννέα μηνών ξεκινά από την ημερομηνία κατά την οποία υποβλήθηκε για πρώτη φορά η αίτηση, όχι από τη στιγμή κοινοποίησης της παραλαβής της αίτησης από το κράτος μέλος.

Η εξαιρετική που προβλέπεται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 5, παρ. 4 για παράταση πέραν της εννεάμηνης προθεσμίας αιτιολογείται μόνο σε εξαιρετικές συνθήκες που έχουν σχέση με τον σύνθετο χαρακτήρα της εξέτασης μιας συγκεκριμένης αίτησης. Η εν λόγω παρέκκλιση πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς και κατά περίπτωση. Η διοίκηση του κράτους μέλους, που επιθυμεί να κάνει χρήση αυτής της δυνατότητας, πρέπει να αιτιολογεί μια τέτοια παράταση αποδεικνύοντας ότι ο εξαιρετικά σύνθετος χαρακτήρας μιας συγκεκριμένης περίπτωσης ισοδυναμεί με εξαιρετική συνθήκη. Τα ζητήματα διοικητικής ικανότητας δεν αιτιολογούν μια πολύ μεγάλη παράταση και οποιαδήποτε παράταση δεν πρέπει υπερβαίνει την απολύτως αναγκαία ελάχιστη διάρκεια για τη λήψη απόφασης. Οι εξαιρετικές συνθήκες που σχετίζονται με τον σύνθετο χαρακτήρα μιας συγκεκριμένης περίπτωσης μπορεί να είναι, για παράδειγμα, η ανάγκη αξιολόγησης της οικογενειακής σχέσης στο πλαίσιο πολλαπλών οικογενειακών πυρήνων, μια σοβαρή κρίση στη χώρα καταγωγής που εμποδίζει την πρόσβαση στα διοικητικά αρχεία, οι δυσκολίες στη διοργάνωση ακροάσεων των μελών της οικογένειας στη χώρα καταγωγής εξαιτίας της κατάστασης ασφάλειας, ή η δύσκολη πρόσβαση σε διπλωματικές αποστολές ή ο καθορισμός του δικαιώματος επιμέλειας τέκνου εάν οι γονείς είναι χωρισμένοι.

Το άρθρο 5, παρ. 4 προβλέπει ότι η απόφαση πρέπει να κοινοποιείται γραπτώς και ότι εάν είναι αρνητική, πρέπει να παρέχονται νομικοί και πραγματικοί λόγοι ώστε να μπορεί ο αιτών να ασκήσει αποτελεσματικά το δικαίωμα προσφυγής.

ΚΕΣΑ

Κανονισμός Δουβλίνο⁷

Το άρθρο 8 του Κανονισμού Δουβλίνο προβλέπει ότι εάν ένας ασυνόδευτος ανήλικος φθάσει σε κράτος μέλος της ΕΕ και έχει συγγενείς που βρίσκονται νομίμως σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ, το εν λόγω κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου, ούτως ώστε να διευκολυνθεί η οικογενειακή επανένωση. Το ίδιο ισχύει όταν μέλη της οικογένειας έχουν ήδη λάβει διεθνή προστασία σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ

⁷ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 604/2013 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (Κανονισμός Δουβλίνο)

(άρθρο 9) ή όταν η αίτηση των μελών της οικογένειας για διεθνή προστασία είναι υπό εξέταση (άρθρο 10).

Οδηγία για την αναγνώριση⁸

Η οδηγία για την αναγνώριση προβλέπει τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας μετά την εξέταση επί του βασίμου των αιτήσεων μελών της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής.⁹

Οδηγία για την αναγνώριση

Άρθρο 23 Διατήρηση της οικογενειακής ενότητας

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής να δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες και εφόσον αυτό συμβιβάζεται με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν έχουν εφαρμογή όταν το μέλος της οικογένειας αποκλείεται ή θα αποκλειόταν από τη διεθνή προστασία κατ' εφαρμογή των κεφαλαίων III και V.
4. Κατά παρέκκλιση των παραγράφων 1 και 2, τα κράτη μέλη δύνανται να αρνούνται, να περιορίζουν ή να ανακαλούν τα προαναφερόμενα ευεργετήματα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.
5. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν ότι το παρόν άρθρο έχει εφαρμογή και σε άλλους στενούς συγγενείς οι οποίοι συγκατοικούσαν με την οικογένεια ως τμήμα της κατά τον χρόνο αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής, ήταν δε τότε εξαρτημένοι, εν όλω ή κατά κύριο λόγο, από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας.

Οδηγία για την υποδοχή

Η οδηγία για την υποδοχή λαμβάνει υπόψη της ότι οι οικογένειες έχουν ειδικές ανάγκες και ότι η ενότητα τους πρέπει να είναι βασικός στόχος. Η οδηγία περιέχει διατάξεις για τον εντοπισμό μελών των οικογενειών των ασυνόδευτων ανηλίκων.¹⁰ Το άρθρο 23 επισημαίνει ότι το μείζον συμφέρον πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα και ότι τα κράτη μέλη πρέπει συγκεκριμένα να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τις δυνατότητες για επανένωση της οικογένειας (άρθρο 23, παρ. 2, στοιχείο α').

Η οδηγία καλεί τα κράτη μέλη να λαμβάνουν, στο μέτρο του δυνατού, τα κατάλληλα μέτρα για τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας, αναφορικά με τη στέγαση αυτής (Άρθρα 12, 18.5).

III. Απελάσεις και το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή

Διεθνές δίκαιο

⁸ ΟΔΗΓΙΑ 2011/95/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιτύπωση)

⁹ Brandl U., in *Reforming the Common European Asylum System: The New European Refugee Law* edited by Chetail, De Bruycker, Maiani, σελ. 157

¹⁰ Όπ.π., σελ. 155

Σε οποιαδήποτε διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την απέλαση του γονέα/των γονέων ενός παιδιού, η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του εν λόγω παιδιού είναι πρωταρχικής σημασίας.

Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, Επιτροπή ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, έγγραφο CRC/GC/2005/6, 1η Σεπτεμβρίου 2005

81. Προκειμένου τα κράτη να εκπληρώνουν στο ακέραιο τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του άρθρου 9 της Σύμβασης και να διασφαλίζουν ότι κανένα παιδί δεν αποχωρίζεται τους γονείς του παρά τη θέλησή τους, πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για την επιστροφή του ασυνόδευτου ή του χωρισμένου από την οικογένειά του παιδιού στους γονείς του εκτός εάν ο περαιτέρω χωρισμός της οικογένειας εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού λαμβάνοντας υπόψη ότι το παιδί δικαιούται να εκφράζει τις απόψεις του (άρθρο 12). Ενώ όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του δεύτερου εδαφίου της πρώτης παραγράφου του άρθρου 9 της Σύμβασης, δηλαδή όταν οι γονείς κακοποιούν ή παραμελούν το παιδί τους, απαγορεύεται η οικογενειακή επανένωση σε οποιοδήποτε τόπο, άλλες πτυχές του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού μπορεί να μην επιτρέπουν τη συνένωση του παιδιού με τους γονείς του μόνο σε συγκεκριμένο τόπο.

Βλέπε επίσης παρ. 82-83 ανωτέρω

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρο 8 ΕΣΔΑ και νομολογία: δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

Διαδικαστικές εγγυήσεις αναφορικά με την απέλαση (προσήκουσα διαδικασία, δικαίωμα σε δίκαιη δίκη)

Η απέλαση πρέπει να

- α) πραγματοποιείται μετά από απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με τον νόμο
- β) επιδιώκει θεμιτό σκοπό
- γ) πραγματοποιείται εντός δημοκρατικής κοινωνίας
- δ) είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Ο σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής προβάλλεται συχνά ως ασφαλιστική δικλείδα έναντι της απέλασης σε περιπτώσεις που αφορούν παιδιά τα οποία άλλως θα αξιολογούνταν ως μη χρήζοντα διεθνούς προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της επικουρικής προστασίας.

Η απέλαση μέλους οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας συνεπάγεται παραβίαση της διάταξης του άρθρου 8 «μόνο σε εξαιρετικές συνθήκες» ([Rodrigues da Silva και Hoogkamer κατά Ολλανδίας](#), σκέψη 39 και [Nunez κατά Νορβηγίας](#), σκέψη 70).

Είναι εφικτή η απέλαση ή άρνηση εισόδου σε μέλη οικογένειας εφόσον δεν υπάρχουν **ανυπέβλητα αντικειμενικά εμπόδια** για τη δημιουργία οικογενειακής ζωής οπουδήποτε αλλού (Tuquabo/Tekle και λοιποί κατά Ολλανδίας).

Στην πρόσφατη υπόθεση [Jeunesse κατά Ολλανδίας](#) το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαπίστωσε την παραβίαση του άρθρου 8 παρά την επίγνωση της προσφεύγουσας για το επισφαλές καθεστώς διαμονής της πριν την έναρξη της οικογενειακής ζωής στην Ολλανδία και παρά την απουσία ανυπέβλητων εμποδίων για την εγκατάσταση της οικογένειας στη χώρα καταγωγής της προσφεύγουσας.

Jeunesse κατά Ολλανδίας, ΕΔΔΑ, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014

116. ... Η ανοχή της παρουσίας της για τόσο μεγάλη χρονική περίοδο, κατά τη διάρκεια της οποίας οι αρχές είχαν τη δυνατότητα να την απομακρύνουν, επέτρεψε στην προσφεύγουσα να δημιουργήσει και να αναπτύξει ισχυρούς οικογενειακούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με την Ολλανδία. Η διεύθυνση της προσφεύγουσας, όπου ζούσε τα τελευταία δεκαπέντε έτη, ήταν πάντα γνωστή στις ολλανδικές αρχές (σκέψη 116).

117. ... δεδομένου του κοινού παρελθόντος της προσφεύγουσας και του συζύγου της και της σχετικά μικρής ηλικίας των παιδιών τους, ότι δεν θα υπήρχε κανένα ανυπερέβλητο εμπόδιο για να εγκατασταθούν στο Σουρινάμ. Ωστόσο, ενδεχομένως η προσφεύγουσα και η οικογένειά της να βίωναν έναν βαθμό ταλαιπωρίας εάν εξαναγκάζονταν να το κάνουν. Κατά την αξιολόγηση της συμμόρφωσης των κρατικών αρχών με τις υποχρεώσεις τους δυνάμει του άρθρου 8, είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση όλων των μελών της οικογένειας, καθώς η διάταξη αυτή εγγυάται την προστασία ολόκληρης της οικογένειας.

118. Τέταρτον, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η επίπτωση της απόφασης των ολλανδικών αρχών για τα τρία παιδιά της προσφεύγουσας αποτελεί άλλο ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της υπό κρίση υπόθεσης. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών της προσφεύγουσας πρέπει να ληφθεί υπόψη σε αυτή τη στάθμιση. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι είναι ευρέως αποδεκτό, και στο διεθνές δίκαιο, ότι σε κάθε απόφαση που αφορά παιδιά, τα συμφέροντά τους είναι υψίστης σημασίας. Αν και από μόνα τους δεν είναι καθοριστικής σημασίας, στα εν λόγω συμφέροντα πρέπει να δίνεται σημαντική βαρύτητα. Για τον σκοπό αυτόν, σε περιπτώσεις που αφορούν την οικογενειακή επανένωση, το Δικαστήριο δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις συνθήκες υπό τις οποίες ζουν τα ενδιαφερόμενα ανήλικα παιδιά, ειδικά στην ηλικία τους, στην κατάσταση που επικρατεί στην εμπλεκόμενη χώρα ή στις εμπλεκόμενες χώρες και στον βαθμό εξάρτησής τους από τους γονείς τους.

119. Επισημαίνοντας ότι η προσφεύγουσα φροντίζει τα παιδιά σε καθημερινή βάση, είναι φανερό ότι τα συμφέροντά τους εξυπηρετούνται καλύτερα εφόσον δεν μεταβληθούν οι παρούσες συνθήκες με μια υποχρεωτική μετεγκατάσταση της μητέρας τους από την Ολλανδία στο Σουρινάμ ή δεν διαρραγεί η σχέση τους με αυτή ως αποτέλεσμα του επικείμενου χωρισμού τους. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο σύζυγος της προσφεύγουσας καλύπτει τις ανάγκες της οικογένειας ως εργαζόμενος πλήρους απασχόλησης σε θέση εργασίας που περιλαμβάνει εργασία σε βάρδιες. Κατά συνέπεια, απουσιάζει από το σπίτι κάποια βράδια. Η προσφεύγουσα, ως μητέρα και νοικοκυρά, έχει πράγματι και σταθερά την επιμέλεια των παιδιών που έχουν ισχυρούς δεσμούς με την Ολλανδία, της οποίας, όπως και ο πατέρας τους, είναι υπήκοοι. Τα στοιχεία της δικογραφίας δεν αποκαλύπτουν άμεση σύνδεση μεταξύ των παιδιών της προσφεύγουσας και του Σουρινάμ, μια χώρα στην οποία δεν έχουν πάει ποτέ.

Maslov κατά Αυστρίας (απαγόρευση διαμονής μακράς διάρκειας που βασίζεται σε μη βίαιη νεανική παραβατικότητα – παραβίαση του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή), ΕΔΔΑ, απόφαση της 23ης Ιουνίου 2008

41. (...) το Δικαστήριο προσδίδει βαρύτητα στην περίοδο καλής διαγωγής μετά την απελευθέρωση του προσφεύγοντα... Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, δεν διέπραξε άλλα αδικήματα. Το γεγονός ότι ήταν σε θέση να συνεχίσει τη ζωή του ελεύθερος και ότι δεν ήταν υπότροπος κατά τη διάρκεια αρκετά μεγάλης περιόδου μετριάζει τον φόβο ότι ο προσφεύγων ενδέχεται να αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια ....

42. Ως προς τη σταθερότητα των κοινωνικών, πολιτιστικών και οικογενειακών δεσμών

του προσφεύγοντα στην Αυστρία, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων έχει περάσει την παιδική και εφηβική του ηλικία εκεί και ότι όλα τα μέλη του στενού του οικογενειακού περιβάλλοντος ζουν εκεί .

43. Αναφορικά με τους δεσμούς του προσφεύγοντα με τη χώρα καταγωγής του, η κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι ο προσφεύγων μιλάει βουλγάρικα, ενώ ο τελευταίος το αρνείται. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι αν και είναι πιθανό ο προσφεύγων, ο οποίος έζησε στη Βουλγαρία μέχρι την ηλικία των έξι ετών να έχει ορισμένες βασικές γνώσεις της ομιλούμενης γλώσσας, φαίνεται εύλογο να μην μπορεί να διαβάσει ή να γράψει με βάση το κυριλλικό αλφάβητο εφόσον δεν πήγε ποτέ σε σχολείο της Βουλγαρίας. Επίσης, δεν φαίνεται να έχει στενούς συγγενείς εκεί ή να διατήρησε οποιαδήποτε άλλη επαφή με τη χώρα καταγωγής του, εκτός από το γεγονός ότι την επέλεξε δύο φορές για διακοπές.

44. Τέλος, η κυβέρνηση υποστήριξε ότι η απαγόρευση διαμονής ήταν περιορισμένης διάρκειας. Είναι αλήθεια ότι η διάρκεια της απαγόρευσης διαμονής πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση της αναλογικότητάς της. Ωστόσο, αποτελεί μόνο έναν παράγοντα μεταξύ άλλων.... .

45. Λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της υπό κρίση υπόθεσης, συγκεκριμένα τη φύση και τη σοβαρότητα των αδικημάτων, που χαρακτηρίστηκε ως μη βίαιη νεανική παραβατικότητα, την καλή διαγωγή του προσφεύγοντα μετά την απελευθέρωσή του από τη φυλακή και την έλλειψη δεσμών με τη χώρα καταγωγής του, η δεκαετής απαγόρευση διαμονής εμφανίζεται δυσανάλογη ως προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό.

46. Ως εκ τούτου, υπάρχει παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Η υποχρέωση του κράτους να εξασφαλίσει μια δίκαιη και κατ' αντιμωλία διαδικασία ισχύει ακόμη και σε περιπτώσεις απέλασης που βασίζονται σε λόγους δημόσιας ασφάλειας.

Al-Nashif κατά Βουλγαρίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 50963/99, απόφαση της 20ης Ιουνίου 2002

137. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι στις υποθέσεις απέλασης των αλλοδαπών για λόγους εθνικής ασφάλειας —όπως στην υπό κρίση υπόθεση— ο συγκερασμός του συμφέροντος της διατήρησης των ευαίσθητων πληροφοριών με το δικαίωμα του αλλοδαπού σε πραγματική προσφυγή είναι προφανώς λιγότερο δύσκολος από ό, τι στις προαναφερόμενες υποθέσεις όπου το σύστημα της μυστικής παρακολούθησης ή των μυστικών ελέγχων μπορεί να λειτουργήσει μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος δεν γνωρίζει τα μέτρα που τον αφορούν. Ενώ μπορεί να είναι αναγκαίες οι διαδικαστικές εγγυήσεις που διασφαλίζουν ότι δεν υπάρχει κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια με τη διαρροή πληροφοριών και ενώ η ανεξάρτητη αρχή που κρίνει την προσφυγή κατά της απόφασης απέλασης μπορεί να πρέπει να αναγνωρίζει ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στην εκτελεστική εξουσία σε θέματα εθνικής ασφάλειας, σε καμιά περίπτωση δεν δικαιολογείται η άρνηση πρόσβασης σε ένδικη προστασία όταν η εκτελεστική εξουσία επιλέγει να επικαλεστεί τον όρο «εθνική ασφάλεια».

Ακόμη και όταν προβάλλεται ο ισχυρισμός για απειλή της εθνικής ασφάλειας, η εγγύηση της πραγματικής προσφυγής απαιτεί κατ' ελάχιστο τη γνωστοποίηση των λόγων —ακόμα και όταν δεν είναι δημοσιεύσιμοι— που επικαλείται η απόφαση απέλασης στην ανεξάρτητη να κρίνει την προσφυγή αρχή. Η αρχή αυτή πρέπει να έχει δικαιοδοσία να κρίνει την αξιολόγηση της εκτελεστικής εξουσίας περί απειλής της εθνικής ασφάλειας και να την ανατρέψει όταν διαπιστώνει ότι είναι αυθαίρετη ή μη εύλογη. Πρέπει να προβλέπεται η δυνατότητα κατ' αντιπαράστασιν εξέτασης, εάν είναι αναγκαίο με την παράσταση ειδικού εκπροσώπου μετά από έλεγχο για λόγους ασφαλείας. Περαιτέρω, πρέπει να εξετάζεται εάν το επιβληθέν μέτρο αποτελεί επέμβαση στο δικαίωμα του αλλοδαπού για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής καθώς και

πώς εξισορροπούνται το δημόσιο συμφέρον και τα δικαιώματα του ατόμου.

Ειδική περίπτωση ασυνόδευτων ανηλίκων

Είκοσι κατευθυντήριες αρχές σχετικά με την απέλαση, Επιτροπή Υπουργών, Συμβούλιο της Ευρώπης

Αρχή 2.5

Πριν ληφθεί απόφαση απέλασης ενός παιδιού χωρισμένου από την οικογένειά του, θα πρέπει να του παρασχεθεί συνδρομή, ιδιαίτερα νομική, λαμβάνοντας προσηκόντως υπόψη το μείζον συμφέρον του παιδιού. Πριν την απομάκρυνση του παιδιού οι αρχές του κράτους υποδοχής θα πρέπει να είναι πεπεισμένες ότι στο κράτος επιστροφής θα παραδοθεί σε μέλος της οικογένειάς του, σε συγκεκριμένο κηδεμόνα ή σε κατάλληλο κέντρο υποδοχής.

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Οδηγία για την επιστροφή

Άρθρο 10 Επιστροφή και απομάκρυνση ασυνόδευτων ανηλίκων

1. Πριν αποφασισθεί η έκδοση απόφαση επιστροφής έναντι ασυνόδευτου ανηλίκου, παρέχεται βοήθεια από κατάλληλους φορείς άλλους από τις αρχές που διενεργούν την επιστροφή, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού.
2. Πριν απομακρυνθεί ασυνόδευτος ανήλικος από το έδαφος κράτους μέλους, οι αρχές του κράτους μέλους αυτού εξακριβώνουν ότι ο ασυνόδευτος ανήλικος θα επιστραφεί σε μέλος της οικογένειάς του/της, ορισθέντα κηδεμόνα ή κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής.

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org